

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI
TINERETULUI

Curriculum
pentru educația timpurie
a copiilor cu vârsta cuprinsă
între *naștere și 6/7ani*

2008

Cadru de referință general

1. Introducere. Perspectiva istorică asupra conceptului și domeniului educației timpurii

Definirea conceptului de educație timpurie

Până în ultimele două decenii ale secolului trecut (XX) conceptul de educație timpurie se referea la educația de dinainte de școlarizarea copiilor, desfășurată în intervalul de la 3 ani la 6/7 ani. Educația timpurie era considerată o activitate sistematizată, efectuată în instituții specializate de tipul grădinițelor și era cunoscută ca învățământ/educație preșcolară.

Conferința Mondială de la Jomtien (Thailanda) din 1990 – **Educația pentru toți** – a introdus un nou concept: cel de “lifelong learning” (educație pe tot parcursul vieții) și, odată cu el, ideea că educația începe de la naștere. Astfel, conceptul de educație timpurie s-a lărgit, coborând sub vârsta de 3 ani, și a fost exprimat prin sintagma “dezvoltarea timpurie a copilului” - incluzând în sfera sa educația, protecția și sănătatea. Acest fapt a condus la un nou discurs în politicile privind copilul mic, printr-o abordare convergentă a domeniului social, educațional, sanitar (sănătate și nutriție).

În zilele noastre, prin educație timpurie se înțelege abordarea pedagogică ce acoperă intervalul de viață de la naștere la 6/7 ani, momentul intrării copilului în școală și, totodată, momentul când se petrec importante transformări în registrul dezvoltării copilului.

Această nouă perspectivă asupra perioadei copilăriei timpurii, considerând totodată evoluția familiei și a rolului femeii în societate, precum și noile descoperiri și teorii asupra dezvoltării copilului, a impulsionat un alt discurs al guvernelor multor țări privind serviciile integrate și a condus la o orientare a preocupărilor specialiștilor și ale celor care reconstruiesc strategii și politici socio-educaționale către ideea de:

- Oportunitate a îngrijirii copilului mic în afara familiei, în servicii specializate și, prin urmare, trecerea de la îngrijirea privată în familie la cea în servicii publice denumite servicii de îngrijire și educație în afara familiei (“out of family”).

Noua perspectivă privind familia și copilul mic, precum și momentele semnificative ale anului 1990 în acest domeniu, care au marcat semnificativ politicile privind dezvoltarea timpurie a copilului, au contribuit semnificativ la conturarea principiilor de bază ale Convenției Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului, prin care se subliniază că bunăstarea și dezvoltarea copilului este rezultatul unei abordări convergente, incluzând sănătatea, educația și protecția copilului.

2. Documente care au marcat direcția preocupărilor și investițiilor în educația timpurie

În contextul evenimentelor la nivel mondial care au marcat politicile privind dezvoltarea timpurie a copilului atât la nivel național, cât și internațional, o serie de documente legislative, la care România a aderat sau le-a adoptat și care definesc contextul educației timpurii au fost elaborate. Dintre acestea, amintim:

- **Convenția cu privire la drepturile copilului**, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, la New York și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, republicată;
- **Declarația Conferinței Mondiale de la Jomtien**, adoptată în 1990, referitoare la *Educația pentru toți*, care subliniază faptul că învățarea începe de la naștere și care aduce în prim plan necesitatea de servicii care integrează domeniile sănătății, al nutriției și al igienei cu dezvoltarea cognitivă și emoțională a copilului;
- **Declarația de la Salamanca**, adoptată în 1994, cu privire la realizarea școlii de tip incluziv, la accesibilitate, participare și calitate în contextul unei educații pentru toți;
- **Țintele Mileniului pentru Dezvoltare (The Millennium Development Goals) până în 2015**, reiterate în cadrul Summit-ului Mondial din 2005 de la New York, respectiv: eradicarea sărăciei extreme și a foametei, finalizarea educației primare, promovarea egalității de gen și a emancipării femeii, reducerea mortalității infantile, îmbunătățirea sănătății prenatale, combaterea HIV/SIDA, a malariei și a altor boli, asigurarea autosușinerii mediului, construirea unui parteneriat global pentru dezvoltare;
- **Mișcarea Globală pentru Copii (Global Movement for Children)**, care repune în atenția tuturor - guverne, opinie publică, organizații guvernamentale sau neguvernamentale - zece imperative prioritare, printre care: eliminarea excluziunii sociale și a discriminării de orice formă a copiilor, respectarea drepturilor copiilor, asigurarea, pentru toți copiii, a unui start bun în viață (cel mai bun posibil), stoparea exploatării copiilor, accesul la educație al tuturor copiilor, băieți sau fete, lupta împotriva HIV/SIDA, dreptul copiilor și al tinerilor la exprimare și la participare la luarea deciziilor care îi privesc, protejarea copiilor de războaie, protejarea pământului și, nu în ultimul rând, lupta împotriva sărăciei, prin investirea în copii;
- **Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului** (UNESCO, 1960), care, în Art.1 definește „discriminarea” drept orice distincție, excludere, limitare sau preferință care, întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, situație economică sau naștere, are drept obiect sau ca rezultat suprimarea sau alterarea egalității de tratament în ceea ce privește învățământul și mai ales: a) înlăturarea unei persoane sau a unui grup de la accesul la diverse tipuri sau grade de învățământ; b) limitarea la un nivel inferior a educației unei persoane sau a unui grup; c) instituirea sau menținerea unor sisteme sau instituții de învățământ separate pentru persoane sau grupuri (sub anumite rezerve); d) plasarea unei persoane sau a unui grup într-o situație incompatibilă cu demnitatea umană
- **Legea învățământului 85/1994**, cu modificările și completările ulterioare, care vizează serviciile publice de educație destinate copiilor cu vârste între 3 și 6/7 ani menționează, printre altele: finalitățile educației - art.3 (1) și (2), art.4 (1a...g), 2, 3 - strategii și tehnici moderne de învățare, art. 5.1- drepturi egale de acces la educație, 5.2 – principiile învățământului democratic, dreptul la educație diferențiată, pe baza pluralismului educațional, în beneficiul individului și al întregii societăți.
- **Hotărârea Guvernului nr. 539/2001** pentru aprobarea *Strategiei guvernamentale în domeniul protecției copilului în dificultate* (2001-2004) și a *Planului operațional pentru implementarea Strategiei guvernamentale în domeniul protecției copilului în dificultate* (2001-2004);
- **Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului**, prin care sunt promovate și reglementate respectarea și protejarea drepturilor copilului;
- **Legea privind concediul maternal/paternal pentru îngrijirea copilului din 1997** stipulează că mamele (sau tații) au posibilitatea de a-și lua 2 ani de concediu pentru

îngrijirea copilului (lucru care a condus la o descreștere a numărului de copii cuprinși în creșe și, ca urmare, multe creșe au fost desființate).

- **Strategia pentru educație timpurie (ca parte a Strategiei convergente privind dezvoltarea timpurie a copilului, elaborată de MECT cu sprijinul Reprezentanței UNICEF din România - 2005)**

3. Evenimente internaționale și naționale care au contribuit la promovarea educației timpurii

Pe lângă cadrul legislativ care marchează direcțiile de politică educațională în domeniul dezvoltării timpurii, o serie de evenimente și actori la nivel internațional și național au contribuit la promovarea și orientarea preocupărilor spre educația timpurie. Dintre acestea, cele mai importante sunt:

- **Summit-ul ONU din anul 2000**, prin care statele membre au fost chemate să investească în educația timpurie din următoarele considerente:
 - Noile perspective ale evoluției familiei la nivel mondial
 - Accentele prezente în politica mondială privind echitatea socială
 - Tendințele la nivel internațional cu privire la drepturile omului
 - Apariția Convenției privind drepturile copilului
 - Noi dimensiuni ale procesului de emancipare a femeii
 - Conștientizarea beneficiilor economice ale educației timpurii
 - Apariția unor noi studii privind dezvoltarea copilului în perioada educației timpurii
- **OECD (Organizația de Cooperare Economică și Dezvoltare)**, care a inițiat din anul 1996 o nouă abordare a educației timpurii a copilului, prin care, în intervalul 1996 – 2004, 20 de țări incluse în program au dezvoltat strategii adresate copiilor cu vârste cuprinse în intervalul de la naștere până la vârsta începerii școlarizării obligatorii. Strategiile respective au fost implementate și monitorizate, iar rapoartele de monitorizare au fost difuzate și discutate (**Raportul Starting Strong I**, din 2001 și **Starting Strong II**, din 2006 (vezi www.oecd.org/edu/earlychildhood))

Rapoartele OECD subliniază faptul că fiecare țară are un specific și o cultură proprie cu privire la problematica în domeniul copilului și al copilăriei. Acestea, la rândul lor determină specificitatea implementării Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului, în contextul în care aceasta constituie punctul de referință în organizarea strategiilor de educație timpurie. Conform Convenției, fiecare copil are dreptul:

- la viață, sănătate și dezvoltare (art.6 și 24)
- la educație
- la o familie
- non-discriminare (art.30)
- de a fi ascultat (art.13)
- în orice circumstanță, interesul superior al copilului primează (art.3).

Drepturile copilului impun valorile care converg spre respectarea egalității șanselor, a demnității persoanei, a dreptății în actul de instruire și educație, a valorizării sinelui (cultivarea respectului față de sine, a stimei față de sine), sau a relațiilor cu semenii (respect, politețe, toleranță, colaborare, încredere, onestitate).

- **Integrarea României în UE** în ianuarie 2007 a lărgit contextul și cerințele educaționale pentru acest segment de vârstă, atribuindu-i o viziune mai amplă și o armonizare cu reglementările europene în domeniu.

4. Argumente generale pentru demonstrarea necesității elaborării unui curriculum pentru educația timpurie

Finalitățile urmărite în curriculumul pentru educația timpurie din statele membre ale UE combină în prezent dezvoltarea socială a copilului cu cea cognitivă și se bazează pe:

- Recunoașterea copilăriei ca etapă fundamentală în formarea individului, cu accente proprii și specifice.
- Recunoașterea copilului ca individ cu nevoi proprii de dezvoltare și nu ca un adult în miniatură.
- Recunoașterea copilului ca agent al propriei sale dezvoltări.

Pe de altă parte, finalitățile cuprinse în curriculumul pentru educație timpurie trebuie să vizeze dezvoltarea generală a copilului și, în același timp, să asigure pregătirea lui pentru școală și viață. În acest context, sănătatea și dezvoltarea fizică; starea de bine emoțional și competența socială; abilitățile de comunicare; abordarea pozitivă a învățării; cogniția și cunoștințele generale (NEGP, 1997, după Bennett, 2004) vor fi punctele-cheie ale finalităților vizate de acest curriculum, fără a pierde din vedere însă respectarea nevoilor individuale și a ritmului propriu de dezvoltare al fiecărui copil, implicarea copilului în propria dezvoltare și jocul ca activitate fundamentală în acest interval.

5. Valori și principii de bază în elaborarea și aplicarea curriculum-ului

Valorile fundamentale promovate de orice curriculum pentru educația timpurie vizează:

- ➔ **Drepturile fundamentale ale copilului** (dreptul la viață și sănătate, dreptul la familie, dreptul la educație, dreptul de a fi ascultat și de a se exprima liber etc)
- ➔ Dezvoltarea integrată a copilului
- ➔ Incluziunea, ca proces de promovare a diversității și toleranței
- ➔ **Non-discriminarea și excluderea inechității sociale, culturale, economice și de gen** (asigurarea de șanse egale tuturor copiilor, indiferent de gen, etnie, religie printr-o abordare educațională echilibrată)

Totodată, pentru a oferi o viziune unitară pentru întreaga perioadă a copilăriei timpurii, precum și pentru aplicarea corespunzătoare a acestui curriculum, este necesară respectarea următoarelor **principii și cerințe**:

- **Abordarea holistă a dezvoltării copilului**, care aduce la un loc dezvoltarea fizică, sănătatea, dezvoltarea limbajului și a comunicării, dezvoltarea cognitivă și dezvoltarea socio-emoțională a acestuia;
- **Promovarea și practicarea unei educații centrate pe copil și pe dezvoltarea globală a acestuia**, în contextul interacțiunii cu mediul natural și social;
- **Adecvarea întregului proces educațional la particularitățile de vârstă și individuale**. Individualitatea fiecărui copil trebuie recunoscută și, de aceea, fiecare copil trebuie tratat în acord cu nevoile sale. Fiecare copil trebuie să aibă oportunități

egale de a se juca, de a învăța și de a se dezvolta, în funcție de potențialul său. Fiecare copil trebuie tratat cu aceeași atenție, pentru a evita stereotipiile și etichetările legate de gen, cultură, religie, rasă, clasă socială, handicap etc.

- **Evitarea exprimărilor și a prejudecăților de tip discriminator** de către cadrul didactic, personalul non-didactic, copii și părinți. De asemenea, cadrul didactic nu trebuie să manifeste prejudecăți față de copii din cauza comportamentului părinților.
- **Promovarea și aplicarea principiilor incluziunii sociale; luarea în considerare a nevoilor educaționale individuale specifice ale copiilor.** Toți copiii trebuie să se simtă acceptați și valorizați. Nici un copil nu trebuie exclus sau dezavantajat datorită etniei, culturii, religiei, limbii materne, mediului familial, dizabilităților, sexului sau nivelului capacităților sale. Un sistem care separă copiii unii de alții și care consideră că elevii mai capabili sunt mai importanți și demni de apreciere nu poate fi considerat un sistem incluziv.
- **Celebrarea diversității:** trăim într-o lume plurală și este important ca diversitatea să fie recunoscută și apreciată într-o manieră pozitivă. Nici o cultură nu este superioară alteia. Se va pune accent pe incluziune, recunoscând dreptul tuturor copiilor de a fi educați împreună și considerând că educația *tuturor copiilor este la fel* de importantă. Luarea în considerare a experienței culturale și educaționale cu care copilul vine din familie și comunitate este foarte importantă.
- **Centrarea demersurilor educaționale pe nevoile familiilor** în scopul creării unui parteneriat strâns cu acestea, incluzând participarea părinților la organizarea și desfășurarea activităților;
- **Valorificarea principiilor învățării autentice**, semnificative (în care copilul este autor al propriei învățări prin implicarea sa activă și prin interacțiunea cu mediul, în contexte semnificative pentru vârsta și particularitățile sale individuale);
- **Respectarea coerenței și a continuității curriculumului** pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 7 ani și respectarea coerenței și a continuității cu curriculumul pentru învățământul primar.
- **Respectarea standardelor** europene și internaționale privind educația timpurie.

6. Obiective generale ale educației timpurii a copilului de la naștere la 6/7 ani

- ➔ Dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului, în funcție de ritmul propriu și de trebuințele sale, sprijinind formarea autonomă și creativă a acestuia.
- ➔ Dezvoltarea capacității de a interacționa cu alți copii, cu adulții și cu mediul pentru a dobândi cunoștințe, deprinderi, atitudini și conduite noi. Încurajarea explorărilor, exercițiilor, încercărilor și experimentărilor, ca experiențe autonome de învățare;
- ➔ Descoperirea, de către fiecare copil, a propriei identități, a autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive;
- ➔ Sprijinirea copilului în achiziționarea de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini necesare acestuia la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții

7. Structura curriculumului

Copilul este o entitate care evoluează de-a lungul parcursului său educațional. Curriculumul pentru educația timpurie reprezintă primul pas al copilului pe acest drum al învățării, în această experiență a cunoașterii acordată la timpul și societatea din care face parte.

Curriculumul are o viziune unitară și coerentă și este structurat pe două niveluri de vârstă (0 – 3 ani și 3 – 6/7 ani) și, respectiv, câte două intervale pentru fiecare nivel în parte.

1. **Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 3 ani** (antepreșcolari)
2. **Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 ani și 6/7 ani** (preșcolari)

Pentru o pregătire cât mai bună a copilului pentru școală și pentru viață, în perioada copilăriei timpurii este deosebit de importantă **atenția acordată dezvoltării sale din toate punctele de vedere**.

Astfel, prezentul curriculum este structurat pe **domenii de dezvoltare**¹, finalitatea educației în perioada copilăriei timpurii fiind dezvoltarea globală a copilului, care urmează să îi asigure un start bun în viață.

Precizăm că domeniile de dezvoltare sunt diviziuni convenționale necesare, din rațiuni pedagogice, pentru asigurarea dezvoltării plene, complete, ca și pentru observarea evoluției copilului. Între toate domeniile există o intricare și participare interrelațională, astfel că fiecare achiziție într-un domeniu influențează semnificativ progresele copilului în celelalte domenii. De exemplu, când copilul învață să meargă, chiar dacă în cea mai mare parte este implicat domeniul fizic, cel al motricității grosiere, copilul este implicat și din punct de vedere al receptării semnalelor auditive (dezvoltare senzorială) și din punct de vedere al dezvoltării socio-emoționale prin interacțiunea cu adultul și din punct de vedere al limbajului (receptează mesaje orale). Adultul comunică cu el în acel moment, îi transmite emoții, îl încurajează, îi zâmbește, copilul înțelege mesajul și simte susținerea adultului, simte siguranța. Când încearcă să povestească ceva, în cea mai mare parte este implicat domeniul dezvoltarea limbajului și a comunicării, dar copilul este implicat și socio-emoțional, pentru că urmărește reacțiile celorlalți și învață semnificația lor, gesticulează (motricitate fină) sau se manifestă chiar prin mișcări largi (motricitate grosieră), uneori inventând cursul narativ sau problematizând cursul narativ (dezvoltare cognitivă). Când experimentează, execută mișcări de motricitate fină. Așadar, este implicat din punct de vedere senzorial, stabilește relații de cauzalitate, trăiește emoții și descoperă ce poate și ce nu poate să facă (imagine de sine), sau simte dacă are nevoie de ajutorul unui alt copil sau adult (dezvoltare socio-emoțională).

Domeniile de dezvoltare sunt instrumente pedagogice esențiale pentru a realiza individualizarea educației și învățării, acestea dând posibilitatea de a identifica atât aptitudinile cât și dificultățile fiecărui copil în parte.

Domeniile de dezvoltare vizate de acest curriculum sunt:

- A. DEZVOLTAREA FIZICĂ, SĂNĂTATE SI IGIENA PERSONALĂ** – cuprinde o gamă largă de deprinderi și abilități (de la mișcări largi, cum sunt săritul, alergarea, până la mișcări fine de tipul realizării desenelor sau modelarea), dar și coordonarea,

¹ Din punct de vedere istoric, conceptul de „domeniu de dezvoltare” apare în secolul XX, între cele două războaie mondiale. Printre primii care urmăresc dezvoltarea copilului de la naștere este Arnold Gesell și el elaborează una dintre primele inventare de dezvoltare structurat pe domeniile de dezvoltare. După concepția lui Gesell dezvoltarea este divizată în: domeniul motor, cognitiv-senzorial, limbaj și comunicare, autonomie și deprinderi de autoservire. Gesell urmărește evoluția copilului în funcție de creștere și de maturizarea sistemului nervos corelat cu procesul de achiziții în plan psihologic. Această abordare a dezvoltării copilului și a achizițiilor sale este utilizată de mai toți specialiștii preocupați de evoluția neuropsihică a copiilor de vârstă mică, amintim R. Spitz, O. Brunet, I. Lezine, N. Bayley și alții.

dezvoltarea senzorială, alături de cunoștințe și practici referitoare la îngrijire și igienă personală, nutriție, practici de menținerea sănătății și securității personale.

Dimensiuni ale domeniului:

- ➔ **Dezvoltare fizică:** Dezvoltarea motricității grosiere
Dezvoltarea motricității fine
Dezvoltarea senzorio-motorie
- ➔ **Sănătate și igienă personală:** Promovarea sănătății și nutriției
Promovarea îngrijirii și igienei personale
Promovarea practicilor privind securitatea personală

B. DEZVOLTAREA SOCIO-EMOȚIONALĂ – vizează debutul vieții sociale a copilului, capacitatea lui de a stabili și menține interacțiuni cu adulți și copii. Interacțiunile sociale mediază modul în care copiii se privesc pe ei înșiși și lumea din jur. Dezvoltarea emoțională vizează îndeosebi capacitatea copiilor de a-și percepe și exprima emoțiile, de a înțelege și a răspunde emoțiilor celorlalți, precum și dezvoltarea conceptului de sine, crucial pentru acest domeniu. În strânsă corelație cu conceptul de sine se dezvoltă imaginea despre sine a copilului, care influențează decisiv procesul de învățare.

Dimensiuni ale domeniului:

- ➔ **Dezvoltare socială** Dezvoltarea abilităților de interacțiune cu adulții
Dezvoltarea abilităților de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată
Acceptarea și respectarea diversității
Dezvoltarea comportamentelor prosociale
- ➔ **Dezvoltare emoțională** Dezvoltarea conceptului de sine
Dezvoltarea controlului emoțional
Dezvoltarea expresivității emoționale

C. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI A PREMISELOR CITIRII ȘI SCRIERII – vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, sintaxei, dar și a înțelegerii semnificației mesajelor), a comunicării (cuprinzând abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, nonverbală și verbală) și prechizițiile pentru scris-citit și însoțește dezvoltarea în fiecare dintre celelalte domenii.

Dimensiuni ale domeniului:

- ➔ Dezvoltarea limbajului și a comunicării
 - Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)
 - Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicare expresivă)
- ➔ Dezvoltarea premisei citirii și scrierii
 - Participarea la experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea cărții
 - Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet-literă
 - Conștientizarea mesajului vorbit/scriș

- Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj

D. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ȘI CUNOAȘTEREA LUMII – a fost definită în termenii abilității copilului de a înțelege relațiile dintre obiecte, fenomene, evenimente și persoane, dincolo de caracteristicile lor fizice. Domeniul include abilitățile de gândire logică și rezolvare de probleme, cunoștințe elementare matematice ale copilului și cele referitoare la lume și mediul înconjurător.

Dimensiuni ale domeniului:

- ➔ Dezvoltarea gândirii logice și rezolvarea de probleme
- ➔ Cunoștințe și deprinderi elementare matematice, cunoașterea și înțelegerea lumii
 - Reprezentări matematice elementare (numere, reprezentări numerice, operații, concepte de spațiu, forme geometrice, înțelegerea modelelor, măsurare)
 - Cunoașterea și înțelegerea lumii (lumea vie, Pământul, Spațiul, metode științifice)

E. CAPACITĂȚI ȘI ATITUDINI ÎN ÎNVĂȚARE – se referă la modul în care copilul se implică într-o activitate de învățare, modul în care abordează sarcinile și contextele de învățare, precum și la atitudinea sa în interacțiunea cu mediul și persoanele din jur, în afara deprinderilor și abilităților menționate în cadrul celorlalte domenii de dezvoltare.

Dimensiuni ale domeniului:

- ➔ Curiozitate și interes
- ➔ Inițiativă
- ➔ Persistență în activitate
- ➔ Creativitate

Pentru fiecare domeniu de dezvoltare sunt formulate **obiective cadru** și **obiective de referință**, care respectă nivelul de dezvoltare a copilului evidențiat în *Reperele fundamentale privind învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului între naștere și 7 ani*² validate la nivel național pentru copiii de la naștere la 6/7 ani. Obiectivele de referință sunt etapizate pe intervale de vârstă (naștere – 18 luni, 19 luni - 36 luni, 37 - 60 luni și 61 – 84 luni).

Pentru intervalul de vârstă **naștere-3 ani**, programa cuprinde pe lângă obiectivele cadru și cele de referință și **exemple de activități** corespunzătoare obiectivelor, care orientează adulții în practica educațională zilnică.

Pentru intervalul de **vârstă 3-6/7 ani**, alături de obiectivele cadru și de cele de referință sunt sugerate **ariile curriculare** care pot sprijini, prin conținutul lor, atingerea respectivelor obiective.

² Acest document de politică educațională a fost elaborat în 2007 cu sprijinul Reprezentanței UNICEF din România, printr-un proces consultativ la care au participat specialiști în educația și dezvoltarea copilului mic de la naștere la 7 ani. Scopul elaborării acestui document a fost acela de pune bazele unui sistem de documente de politică privind educația, îngrijirea și protecția copilului mic de la naștere la 7 ani, care să asigure o perspectivă și abordare unitară a perioadei copilăriei timpurii, prin care să fie promovate drepturile copilului și să-i asigure acestuia condițiile optime pentru un cel mai un start în viață. *Reperele fundamentale privind învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului* reflectă contextul internațional al cercetărilor și preocupărilor la nivel mondial în domeniul educației timpurii, precum și cerințele și prioritățile la nivel național.

Datorită specificității celor două nivele de vârstă care sunt incluse în perioada copilăriei timpurii, programele sunt precedate de un cadru de referință specific, care punctează aspecte esențiale ale înțelegerii și aplicării curriculumului pentru intervalul respectiv de vârstă.

PLAN de ÎNVĂȚĂMÂNT

- nivel antepreșcolar și preșcolar -

Intervalul de vârstă	Tipuri de activități	Nr.de activități/săptămână		Nr.ore/tură, din norma cadrului didactic, dedicate tipurilor de activități din planul de învățământ
		minim	maxim	
0 – 18 luni (1,5 ani)	Rutine	25	35	2h x 5zile = 10h
	Tranziții	25	35	2h x 5zile = 10h
	Activități de învățare	5	6	1h x 5zile = 5h
	TOTAL	55	76	25h
19 – 36 luni (1,6 – 3 ani)	Rutine	22	32	2,5h x 5zile = 12,5h
	Tranziții	23	33	1,5h x 5zile = 7,5h
	Activități de învățare	10	12	1h x 5zile = 5h
	TOTAL	55	77	25 h
37 – 60 luni (3,1 - 5 ani)	Rutine	20	25	1,5h x 5 zile = 7,5h
	Tranziții	20	25	1,5h x 5 zile = 7,5h
	Activități de învățare	15	20	2h x 5 zile = 10h
	TOTAL	55	70	25 h
61 – 84 luni (5,1 - 7 ani)	Rutine	20	25	1h x 5 zile = 5h
	Tranziții	20	25	1h x 5 zile = 5h
	Activități de învățare	18	23	3h x 5 zile = 15h
	TOTAL	58	73	25 h

Notă:

- Precizăm că numărul minim și maxim de activități pe săptămână cuprins în Planul de învățământ constituie diferențierea pe cele două tipuri de program din grădinițe: normal (nr.minim) și, respectiv, prelungit sau săptămânal (nr.maxim).
- Prezentul plan de învățământ este valabil pentru toate tipurile de servicii de educație și îngrijire oferite copiilor de la naștere la 7 ani, inclusiv copiilor cu dizabilități din grupele de intervenție timpurie.

METODOLOGIA

de aplicare a planului pentru de învățământ pentru copiii cu vârsta cuprinsă între naștere și 7 ani

1. Planul de învățământ pentru nivelurile antepreșcolar și preșcolar prezintă o **abordare sistemică**, în vederea asigurării continuității în cadrul celei mai importante perioade de dezvoltare din viața copilului.
2. **Intervalele de vârstă** (0 – 18 luni, 19 – 36 luni, 37 – 60 luni și 61 – 84 luni), care apar în planul de învățământ, precum și **tipurile și numărul de activități** sunt rezultatul corelării realităților din sistem cu *Reperele fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, anexate acestui document și cu tendințele la nivel mondial în domeniu.
3. Tipurile de activități prezente în acest plan de învățământ sunt: **Rutine, Tranziții și Activități de învățare.**
4. Numărul activităților care se desfășoară zilnic cu copiii este corelat cu numărul de ore din norma cadrului didactic dedicate acestora.
5. Rutinele sunt activitățile-reper după care se derulează întreaga activitate a zilei. Ele acoperă nevoile de bază ale copilului și contribuie la dezvoltarea globală a acestuia. Rutinele înglobează, de fapt, activități de tipul: **sosirea copilului, micul dejun, igiena – spălătul și toaleta, masa de prânz, somnul/perioada de relaxare de după-amiază, gustările, plecarea** și se disting de celelalte tipuri de activități prin faptul că se repetă zilnic, la intervale aproximativ stabile, cu aproape aceleași conținuturi.
6. Tranzițiile sunt activități de scurtă durată, care fac **trecerea de la rutine la activitățile de învățare, de la momentele de activitate instructiv-educativă la cele de îngrijire**, în diverse momente ale zilei. Mijloacele de realizare ale acestui tip de activitate variază foarte mult, în funcție de vârsta copilului, de contextul momentului și de calitățile adultului cu rol de cadru didactic. În acest sens, ele pot lua forma unei activități desfășurate în mers ritmat, a unei activități care se desfășoară pe muzică sau în ritmul dat de recitarea unei numărători sau a unei frământări de limbă, a unei activități în care se execută concomitent cu momentul de tranziție respectiv un joc cu text și cânt cu anumite mișcări cunoscute deja de copii etc.
7. Jocul este activitatea fundamentală a copilului pe care se sprijină atât rutinele cât și tranzițiile și, evident, activitățile de învățare. El influențează întreaga conduită și prefigurează personalitatea în plină formare a acestuia. Așadar, mijloacele principale de realizare a procesului instructiv-educativ la nivel antepreșcolar și preșcolar sunt: jocul, (ca joc liber, dirijat sau didactic), activitățile didactice alese și/sau de învățare.
8. Activitățile de învățare reprezintă un ansamblu de acțiuni cu caracter planificat, sistematic, metodic, intensiv, organizate și conduse de cadrul didactic, în scopul atingerii finalităților prevăzute în curriculum. Desfășurarea acestora necesită coordonarea eforturilor comune ale celor trei parteneri ai procesului de predare-învățare-evaluare, respectiv: cadre didactice, părinți, copii.

Activitățile de învățare se desfășoară fie cu întreaga grupă de copii, fie pe grupuri mici, sub formă de activități integrate (cunoștințe cu caracter interdisciplinar) cu focalizare pe anumite arii curriculare: Limbă și comunicare, Știință, Arte, Educație pentru Societate, Educație fizică. Dintre mijloacele de realizare utilizate putem aminti: jocul didactic, povestirea, exercițiile cu material individual, experimentele, construcțiile, lectura după imagini, observarea, convorbirea, povestirile create de copii, memorizările etc.

9. Jocurile și activitățile didactice alese sunt cele pe care copiii și le aleg și îi ajută pe aceștia să socializeze în mod progresiv și să se inițieze în cunoașterea lumii fizice, a mediului social și cultural căruia îi aparțin, a matematicii, comunicării, a limbajului citit și scris. Ele se desfășoară pe grupuri mici, în perechi și chiar individual. Reușita desfășurării acestora depinde de măsura în care mediul educațional îl stimulează pe copil, precum și de buna organizare a spațiului sălii de grupă în centre ca: Biblioteca, Colțul căsuței/Joc de rol, Construcții, Știință, Arte, Nisip și apă și altele. Organizarea acestor centre se va face ținând cont de resursele materiale, de spațiu și de nivelul de vârstă al copiilor. În funcție de spațiul disponibil, sectorizarea sălii de grupă poate cuprinde toate centrele sau cel puțin două dintre ele.
10. Activitățile opționale intră tot în categoria activităților de învățare și se includ în programul zilnic al copilului în grădiniță. Ele sunt alese de către părinți, din oferta prezentată de unitatea de învățământ la 1 septembrie și aprobată de către Consiliul director al unității. Opționalele pot fi desfășurate de către educatoarele grupei sau de un profesor specialist, care va lucra în echipă cu acestea, conform Notificării nr.41945/18.10.2000. Timpul afectat unei activități opționale este același cu cel destinat celorlalte activități din programul copiilor. În acest context, se va desfășura cel mult un opțional pe săptămână, pentru copiii cu vârste între 37 – 60 luni (3- 5 ani) și cel mult două, pentru copiii cu vârste între 61 – 84 luni (5 – 7 ani). *Pentru copiii sub 3 ani nu se planifică activități opționale.*
11. În medie, pentru toate cele patru intervale de vârstă, o activitate cu copiii durează între 5 și 45 de minute. În funcție de nivelul grupei, de particularitățile individuale ale copiilor din grupă, de conținuturile și obiectivele propuse la activitate, educatoarea va decide care este timpul efectiv necesar pentru desfășurarea fiecărei activități.
12. Totodată, numărul de activități zilnice desfășurate cu copiii variază în funcție de tipul de program ales de părinți (program normal – 5 ore sau program prelungit – 10 ore).
13. Orarele grupelor, respectiv programul zilnic cu reperele orare, vor fi întocmite în intervalul 1-15 septembrie și se vor definitiva în perioada 15-30 septembrie, după etapa de observare a copiilor, pe baza evaluării resurselor umane și materiale existente și după consultarea educatoarelor și a părinților. Acestea vor fi aprobate de Consiliului director al unității de învățământ.
14. Pentru grupele de vârstă cuprinse în intervalul 3-5 ani, tipurile de activități desfășurate cu copiii vor viza îndeosebi formarea deprinderilor de socializare, iar pentru grupele de vârstă cuprinse în intervalul 5-7 ani, accentul se va deplasa spre pregătirea pentru școală.
15. Activitățile desfășurate în perioada după-amiezii sunt tot activități de învățare. Acestea respectă ritmul propriu de învățare al copilului și aptitudinile individuale ale acestuia.
16. Activitatea didactică a educatoarei se compune din 5 ore pe zi de activitate desfășurată cu grupa de copii și 3 ore de activitate metodică (pregătirea activităților pentru a doua zi, studiu individual, cursuri de formare, întâlniri metodice etc.).

**Curriculum
pentru educația timpurie
a copiilor cu vârsta cuprinsă
între *naștere și 3 ani***

Cadru de referință specific

1. Dezvoltarea și educația copilului de la naștere la 3 ani. Date recente și caracteristici specifice

O nouă perspectivă asupra serviciilor de educație a copilului de la naștere până la 3 ani

Până nu demult, pentru copiii sub 3 ani era consacrată perspectiva igienico-sanitar-medicală, care guverna cele mai multe modele de îngrijire a acestora și excludea perspectiva educațională a copiilor de până în 3 ani. Mai mult chiar, comunitatea științifică considera că nu sunt încă formate structurile neuropsihice care să susțină procesele învățării copiilor de vârstă mică.

În prezent însă, studiile și cercetările ultimelor decenii au adus date incontestabile și verificate privind competențele pentru învățare ale copilului, chiar din perioada intrauterină. Dintre acestea amintim:

- ➔ Studiile efectuate asupra dezvoltării neuronale și a creierului la naștere – *creierul format în momentul nașterii este apt pentru a reacționa la stimuli externi.*
- ➔ Capacitățile mnezice fetale (Berry Brazelton): *nou-născutul care recunoaște vocea mamei, nou-născutul care execută un ordin* sunt date și înregistrări filmate care susțin și confirmă faptul că un copil este capabil să învețe de la naștere.
- ➔ Competențele de învățare ale nou-născutului (Daniel Stern), adaptările și acomodările în actele de imitare la nou-născut.
- ➔ Teoria “găurilor negre” conform căreia lanțurile neuronale neutilizate în primele luni de viață se degradează și împiedică procesul sinaptogenezei, al formării rețelelor asociative, rezultând degradări și dezintegrări ale structurilor psihologice ale individului (studiu asupra copiilor neglijanți care prezentau și carență afectivă (Colegiul de medicina Baylor; Bruce Perry & colab.)
- ➔ Teoria atașamentului și a transferului atașamentului și a atașamentului multiplu (John Bowlby, Mary Ainsworth, Margaret Mahler). *Formarea legăturilor neuronale sinaptice și a resurselor cerebrale depind de învățarea, prin interacțiuni, a bebelușului cu mediul exterior, în condiții de siguranță emoțională, susținute prin relația de atașament.*
- ➔ Experimentul din Universitatea North Carolina (prof. Craig Ramey): copiii cu program educațional de la naștere au un coeficient de inteligență mai mare cu 20 de puncte și au avut rezultate mai bune în școală la citit-scris și matematică decât copiii din grupul de control care au avut îngrijiri tradiționale (1982).
- ➔ Pe lângă datele științifice, argumentul economic întărește investiția în educația timpurie ca cea mai cea mai profitabilă: un dolar investit în educație timpurie aduce un profit de 7\$ (R. Cunha).

Toate aceste date, precum și o serie de aspecte sociale, psihologice și economice au marcat schimbări în politicile educaționale și în organizarea serviciilor pentru copiii până în 3 ani, în majoritatea societăților zilelor noastre. În diferite țări ale lumii schimbările menționate au vizat:

- ⇒ trecerea responsabilității serviciilor pentru copiii până la 3 ani de la Departamentul de Sănătate la Ministerul Educației (Suedia);
- ⇒ inițierea de servicii diversificate de educație și îngrijire a copiilor sub 3 ani în sistemul public, privat și în familie, existând o supraveghe a unor standarde de educație și îngrijire și o subvenție de stat pentru fiecare copil până la vârsta de 3 ani (Finlanda);

- ⇒ dezvoltarea de unități de educație în afara familiei prin organizare de creșe, centre de zi cu programe flexibile ce oferă și sprijin pentru îmbunătățirea competențelor parentale (Marea Britanie - Programul Sure Start pentru copiii sub 3 ani din medii dezavantajate);
- ⇒ crearea de servicii educaționale pentru copiii de până la trei ani (Portugalia);
- ⇒ organizarea de creșe pe lângă marele companii, pentru copiii femeilor angajate în companie și organizarea centrelor de zi pentru copiii aparținând familiilor de imigranți (SUA);
- ⇒ înființarea de servicii pentru copiii de sub trei ani adresate familiei, femeii și copilului, prin programe guvernamentale de dezvoltare socială, (Brazilia).

România se înscrie într-un proces de abordare nouă a copilului, generat de *Convenția privind Drepturile Copilului* și noile direcții educaționale. În ultimii ani, se constată că educația timpurie constituie o preocupare serioasă pentru specialiști și factori de decizie, cu precădere în anul 2005, când se avansează ideea de a extinde educația către intervalul de la naștere la 3 ani, prin introducerea conceptului de educație timpurie și prin preluarea în sistemul de educație și a copiilor sub 3 ani. Documentele oficiale și studiile de fundamentare efectuate specifică introducerea educației în sistem public formal de la vârsta de 1 an. (vezi *Strategia națională privind educația timpurie* – MECT, www.edu.ro)

Din necesitatea de a regândi dezvoltarea timpurie a copilului și de a reorganiza serviciile pentru copiii sub 3 ani cât mai adecvat și în consens cu principiile strategiei pentru educație timpurie, s-a procedat la schimbarea legii cu privire la organizarea creșelor. Noutatea acestei legi (Legea nr. 236 din 19 iulie 2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea creșelor) constă îndeosebi în nominalizarea MECT ca participant și coordonator al serviciilor de educație, responsabil cu elaborarea curriculumului specific și cu monitorizarea procesului educațional din serviciile pentru copiii sub 3 ani.

Caracteristicile și specificul învățării copiilor de la naștere la 3 ani

- ➔ Învățarea începe încă înainte de nașterea copilului.
 - ➔ Copilul este un subiect activ și competent în procesul învățării.
 - ➔ **Învățarea copilului se realizează în context social și emoțional, în interacțiune directă cu adultul** (începând cu mama/tata și apoi cu educatoarea). Umanizarea copilului este posibilă numai în interacțiune cu adultul. În afara interacțiunii cu adultul acumulările copilului sunt nestructurate și nu au semnificație pentru conținutul socio-cultural al grupului din care el face parte. Exemple care evidențiază importanța socializării și a structurării psihologice numai în contextul interacțiunii strânse adult-copil sunt oferite atât de istoria copilului-lup, cât și de copiii crescuți în instituțiile secolului trecut, tip leagăn.
- Rata adult/copil este definitorie în calitatea educației și îngrijirii copilului, îndeosebi la vârstele mici. Această rată se stabilește în funcție de vârsta copiilor. Studiile recomandă următoarea rată adult/copii: pentru intervalul de vârstă de până la 12-18 luni, un adult la 4 copii; pentru intervalul de vârstă 18-36 luni, un adult la 8 copii.
- ➔ Copilul **învață interacționând cu obiectele** din mediul înconjurător.
 - ➔ **Activitatea esențială a copilului mic este jocul.** Jocul este activitatea de bază prin care copilul interacționează cu mediul social și fizic, experimentează și explorează.

Jocul este modalitatea de bază prin care se desfășoară activitățile de învățare cu copiii mici. Prin joc copilul învață.

- ➔ **Pentru copil nu există diferență între joc și învățare.** Jocul are un rol fundamental în dezvoltarea lui deoarece:
 - îi satisface copilului nevoia de cunoaștere, prin explorarea și manevrarea obiectelor.
 - încurajează mișcarea, prin care se stimulează corpul și organele de simț.
 - îi dă prilejul să imite tot ceea ce înregistrează și să înțeleagă legăturile de tip causal.
 - îl ajută să-și exprime emoțiile și apoi să-și controleze emoțiile și să se cunoască pe sine. Astfel, copilul va reuși să-și concentreze atenția, să urmărească desfășurarea evenimentelor la care asistă și să achiziționeze informația propusă de adult în procesul educațional inclus în obiectivele curriculare.
 - dă posibilitate oricărui copil să se exprime și să acționeze în spațiul în care se află și sprijină adultul să-i identifice potențialitatea, inclusiv copiilor cu nevoi educaționale speciale sau celor care provin din familii defavorizate.
- ➔ **Copilul învață prin imitare, explorare și experiențe**, iar jocul îi permite practicarea acestora într-o modalitate naturală și în același timp atractivă, ținând vie curiozitatea copilului și dorința acestuia de cunoaștere.
- ➔ O altă caracteristică a învățării copilului mic constă în **reluări și repetări ale unei activități** și a operațiilor activității până ce aceasta se perfecționează și se rafinează. Exemplele cele mai vizibile sunt mersul, apucările în pensă bidigitală și vorbitul.

2. Date științifice în baza cărora este elaborat Curriculumul educației timpurii a copilului de la naștere la 3 ani:

- ⇒ **Primii trei ani de viață sunt definatorii pentru parcursul ulterior al individului.** Copilul este capabil să învețe de la naștere și în acești ani se organizează structurile psihologice în proporție de 60% (Bloom, 1994).
- ⇒ **Dezvoltarea și creșterea copilului se face într-un ritm rapid, schimbările survenind de la o zi la alta.** Dezvoltarea și învățarea copilului reprezintă un proces continuu, care se bazează pe experiențele și cunoștințele anterioare ale copilului.
- ⇒ **Dezvoltarea fizică, senzorială, emoțională, cognitivă și a limbajului și comunicării evoluează integrat**, astfel încât fiecare domeniu contribuie la dezvoltarea tuturor celorlalte. Orice interacțiune a copilului cu mediul său și cu adultul este un act de învățare.
- ⇒ Toți copiii parcurg aceleași stadii de dezvoltare, **ritmul diferă însă de la un copil la altul.**
- ⇒ Siguranța și confortul emoțional este fundalul pe care se organizează achizițiile copilului indiferent de domeniul de dezvoltare. **Stabilitatea, consecvența și predictibilitatea relațiilor sunt elementele care îi determină echilibrul emoțional, care dau coerență funcționării neuropsihologice a creierului.**

3. Argumente care susțin necesitatea unui curriculum de educație timpurie pentru copiii sub 3 ani

Educația timpurie implică o nouă abordare a copilului și a nevoilor acestuia, în care învățarea are un loc central. Învățarea timpurie, în special a copilului de până la 3 ani, se realizează susținută și acompaniată de adult. Adultul îl ghidează în procesul cunoașterii și îi dă nume semnificația celor învățate. Astfel, copilul obține “cheile” prin care își structurează și își organizează coerența propriei persoane, în raport cu lumea în care trăiește.

În acest context, curriculumul educației copilului de la naștere la 3 ani va avea în vedere următoarele aspecte:

- Dezvoltarea fizică și psihologică a copilului este puternic determinată de experiențele primilor ani de viață. În acest context, este necesar un plan coerent, cu obiective pe termen scurt și pe termen îndelungat pentru grupul de copii, dar și unul pentru fiecare copil în parte. Curriculumul este necesar ca orientare și sprijin pentru profesioniștii din serviciile specializate pentru copiii mici, pentru a asigura dezvoltarea armonioasă a copilului, printr-un demers pedagogic unitar, în toate zonele țării, garantând servicii educaționale de calitate și șanse egale pentru fiecare copil.
- Abordarea convergentă a dezvoltării copilului, prin acoperirea nevoilor de igienă și sănătate, de dezvoltare fizică, cognitivă și social-emoțională, este cheia succesului unei dezvoltări timpurii de calitate.
- Copilul are un rol activ în propriile lui achiziții și experiențe, în interacțiune cu adultul, iar acestea îi vor da sensul lucrurilor și al lumii și sensul propriei lui persoane și identități.
- Tehnicile care oferă siguranța fizică și emoțională copilului, ca bază pentru învățare și formare de atitudini sociale pozitive, constituie repere în practica cotidiană a educației timpurii pentru acest interval de vârstă.
- Activitățile care promovează sentimentul succesului, competenței personale și bucuria învățării pentru cunoaștere sunt esențiale pentru progresul ulterior în învățare al copilului.

Astfel, finalitățile educaționale ale curriculumului vor urmări ca fiecare copil să fie capabil să fie autonom, să comunice cu adulții și cu copiii din grup, să își dezvolte abilități motorii coordonate, să se simtă în siguranță în spațiul în care se află (ex.: unitatea de educație timpurie, parc, casă etc.), să accepte absența părinților, să-și satisfacă curiozitățile și să se bucure de cunoștințele lui, să se simtă o persoană capabilă, demnă și respectată.

ATENȚIE: orice serviciu de îngrijire și educație timpurie nu se substituie părinților și familiei. Relația copil - părinți este primordială și competențele parentale trebuie să fie încurajate și întărite în contextul parteneriatului familie – instituție de educație.

3. Activități specifice programului educațional al copilului de la naștere la 3 ani

Activitățile cotidiene ale copilului de la naștere la 3 ani se pot clasifica după conținut în:

- ➔ **Activități de învățare** reprezintă un ansamblu de acțiuni cu caracter planificat, sistematic, metodic, intensiv, organizate și conduse de cadrul didactic, în scopul

atingerii finalităților prevăzute în curriculum. Desfășurarea acestora necesită coordonarea eforturilor comune ale celor trei parteneri ai procesului de predare-învățare-evaluare, respectiv: cadre didactice, părinți, copii.

- ➔ **Rutinele** desemnează activitățile ce se repetă zilnic la intervale de timp aproximativ stabile, activități ce conferă siguranță, securitate și ordine, coerență în viața copilului. Astfel de activități de rutină sunt: sosirea copilului la centru, micul dejun, igiena – spălatul și toaleta, masa de prânz, somnul de după-amiază, plecarea de la centru.
- ➔ **Tranzițiile** sunt activități de scurtă durată, care fac **trecerea de la rutine la activitățile de învățare, de la momentele de activitate de învățare structurată la cele de îngrijire**, în diverse momente ale zilei.

Predictibilitatea este un principiu important în proiectarea și desfășurarea activității pe unități de timp (programul zilei). Pregătirea copilului pentru fiecare tip de activitate, prin denumirea și descrierea acesteia, este absolut necesară în serviciile specializate pentru copiii mici și nu numai. Și acasă este bine să se anunțe și să fie pregătit copilul pentru fiecare activitate ce urmează a fi desfășurată. În acest mod, copilul învață semnificația și coerența lumii, învață să-și controleze efortul, așteptările și să accepte limitele și regulile impuse.

De aceea, în programul zilei pentru copiii de la naștere la 3 ani studiile recomandă să se țină cont de principiul predictibilității.

Cerințe generale privind organizarea spațiului fizic pentru educația și dezvoltarea copilului de la naștere la 3 ani

Pentru asigurarea condițiilor optime de stimulare a dezvoltării copilului în primii trei ani de viață este necesar să fie respectate câteva cerințe generale privind mediul fizic, cum ar fi:

- să asigure sănătatea copilului prin luminozitate, ventilație, căldură adecvate;
- să fie un spațiu sigur, fără riscuri de accidente
- să fie cât mai larg, în așa fel încât să încurajeze mișcarea și explorarea
- să permită colaborarea și interacțiunile dintre copii
- să conțină materiale didactice și produse realizate de copii, expuse și la nivelul vizual al copiilor
- să fie împărțit în zone de activități, care să stimuleze dezvoltarea copilului în toate domeniile
- să fie dotat cu echipamente confortabile, ușor de manipulat, care permit flexibilitate în organizarea spațiului
- să conțină materiale diverse, suficiente, care să incite și să stimuleze operațiile gândirii, creativitatea și să exerseze capacitatea copilului de a alege
- să evite supraaglomerarea suprafețelor de expunere, întrucât induce inhibiția de protecție a copilului și limitează identificarea obiectelor în mediul respectiv
- să asigure acces, confort și siguranță copiilor cu cerințe educaționale speciale
- să reflecte diversitatea culturală a copiilor.

**Programa pentru educația timpurie
a copilului
de la *naștere la 3 ani***

A. Domeniul DEZVOLTARE FIZICĂ, SĂNĂTATE ȘI IGIENĂ PERSONALĂ

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea coordonării a mușchilor mari ai corpului în scopul mișcării și deplasării

Intervalul de vârstă	Obiective de referință:	Exemple de activități
0 – 18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1 Să își controleze mișcările capului când este așezat(ă) pe burtă	Jocuri în cadrul momentelor de tranziție în care copilul este așezat pe burtă și i se arată jucării care produc sunete, deplasându-le în câmpul vizual al acestuia cu scopul de a le urmări.
	1.2. Să demonstreze control în mișcările mâinilor și picioarelor	Jocuri de prindere a unei jucării. Jocuri de mișcare pasivă a picioarelor; „Greierele răsturnat”, „Bicicleta” etc.
	1.3. Să execute rostogoliri de pe spate pe burtă și de pe burtă pe spate.	Jocuri de schimbare a poziției corpului prin rostogoliri de pe spate pe burtă și de pe burtă pe spate (copilul este ajutat să se rostogolească prin mișcarea unui prosop pe care acesta se află poziționat).
	1.4. Să stea în picioare, susținut(ă) sau sprijinit(ă)	Jocuri pe podea sau, inițial, pe masa de înfășat, însoțite de cântece și rime, în care copilul este încurajat și ajutat să stea în picioare.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.5. Să demonstreze control asupra corpului (echilibru și coordonare a mâinilor și a picioarelor)	Jocuri cu mingea: exerciții de rostogolire a mingii cu mâna, cu piciorul; aruncarea și prinderea mingii cu mingi de mărimi diferite). Utilizarea momentelor de tranziție sau a plimbărilor în aer liber pentru exersare. Jocuri de popice și de fixare a pieselor tip Lego Jocuri muzicale care antrenează mișcarea mușchilor mari: imitarea unor mișcări ale diferitelor animale, a unor meseriași etc. (mișcări pe muzică și rime).
	1.6. Să dovedească abilitate în a urca singur(ă) scările	Jocuri de mișcare în interior sau în aer liber; exersări libere în timpul momentelor de tranziție și chiar al rutinelor (sosirea și plecarea), în care copiii sunt încurajați să urce trepte sau diferite denivelări ale podelei.
	1.7. Să execute mersul prin alternarea picioarelor, alergări, sărituri, rostogoliri	Activități și jocuri de mișcare în aer liber în care copiii aleargă, sar, se rostogolesc. Mici trasee în care se pot combina deprinderile respective. Jocuri cu text și cânt în care sunt prezente mișcările tip săritură, alergare.

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea abilității de a utiliza mușchii mici ai mâinii în scopuri diferite

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 – 18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să apuce obiecte și să le manipuleze în scopul explorării sau utilizării lor	Exerciții de manipulare și jocuri în care se așează în jurul copilului jucării, obiecte de diferite forme și pe care este încurajat să le apuce și să le manipuleze Jocuri care solicită mișcarea degetelor: bătut din palme, pianotat. Joc în apă la centrul <i>Apă și Nisip</i> .
	2.2. Să golească cutii de conținut și să le reumple	Jocuri de construcție în care copiii sunt încurajați să încarce și să descarce containere. Jocuri de mișcare sau mici întreceri în care să exerseze golirea și umplerea unor vase cu apă, nisip, pietricele (asistați și ajutați de un adult)
	2.3. Să dea paginile unei cărți mari, adesea dând mai multe pagini	Activități de învățare cu cărți: citire de imagini indicând elementele din imagine, exersând răsfoirea unei cărți (datul paginii) Exersări libere favorizate de rutine („Acum e vremea să ne culcăm/relaxăm, dar mai întâi citim împreună o carte”, „Să-i așteptăm pe părinți în liniște (răsfoim cărți)” etc.)
	2.4. Să apuce în pensă bidigitală obiecte relativ mici (aprox.2/2 cm)	Exersări libere, sub formă de joc, în timpul unor momente de tranziție („Apucăm pijamaua de guler și mergem pe vârfuri, încet, la culcare”, „Fiecare se servește cu o foaie de hârtie și cu un creion și așteaptă la masă cuminte să îi șoptesc la ureche ce are de desenat”). Jocuri de construcție cu cuburi cu dimensiuni de 2 cm/2c sau cu pioane mari de plastic: „Trenul”, „Turnul”, „Mărgelele” etc.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.5. Să exerseze „scrierea” unor semne mari, cu diferite instrumente de scris și pe diferite suprafețe	Jocuri libere cu coli mari de hârtie și creioane colorate sau negre groase (sau creioane cerate), cu cretă pe asfalt, cu buretele sau pensula groasă pe faianță sau plastic, cu bețișorul pe nisip etc., în care copilul va exersa trasarea de forme/semne . Activități de învățare, din categoria activităților artistico-plastice (desen, pictură), cu temă dată, în funcție de tema săptămânii: „Mingea”, „Linii de tren”, „Casața din povești” etc. Exersarea trasării semnelor respective în aer, însoțite de cântecele sau rime, în timpul tranzițiilor (atunci când se poate face legătura cu tema activității care urmează) sau a plimbărilor în aer liber

	<p>2.6. Să dea paginile unei cărți mari, deseori una câte una.</p>	<p>Activități de învățare cu cărți din carton: citire de imagini, concomitent cu exersarea răsfoirii cărții (datului paginii) și insistându-se pe răsfoirea paginilor una după alta, rând pe rând.</p> <p>Jocuri tip „Caută și răspunde” în care copilul va fi încurajat să caute și să arate unde este un obiect/animal/element cunoscut, care se găsește într-o carte cunoscută deja de el și pusă la dispoziția acestuia în timpul jocului.</p> <p>Exersări libere ale mișcărilor specifice răsfoitului cărții, favorizate de jocul cu cărțile-set cu diferite materiale (carton, poleială, hârtie glasată, creponată, foiță transparentă, plastic, material textil de diferite consistențe etc.) sau de jocurile cu jetoane.</p>
	<p>2.7. Să folosească tacâmuri (îndeosebi lingură/linguriță și, în mod, excepțional furculiță plastic cu vârfuri rotunjite) în mod corespunzător</p>	<p>Jocuri-mimă sau jocuri de rol, cu păpuși și tacâmuri de jucărie, în timpul activităților de învățare, în care copilul exersează folosirea corespunzătoare a tacâmurilor.</p> <p>Exersări libere favorizate de momentul de rutină - servirea mesei, în care copilul e încurajat și ajutat să folosească tacâmuri (îndeosebi lingura și lingurița și, uneori, chiar furculița de plastic cu dinți mari, rotunjiți) sau jocuri-rimate și jocuri cu text și cânt (creația educatoarei), utilizate în momentele de tranziție ce preced rutina respectivă</p>

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea abilității de a-și utiliza simțurile (văz, auz, miros, gust, tactil, kinestezic) pentru a interacționa adecvat cu mediul

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
<p>0 – 18 luni</p>	<p><i>Copilul va fi capabil:</i></p> <p>3.1. Să localizeze sursa de zgomot și vocea umană</p>	<p>Jocuri cu jucării care produc zgomote și sunete (plasate la diferite distanțe de copil) în care copilul este antrenat pentru a le localiza</p> <p>Jocuri tip „Cucu-Bau”, utilizate în timpul momentelor de tranziție, pentru localizarea vocii umane sau a unor zgomote/sunete produse de diferite obiecte/jucării</p>

	3.2. Să dovedească abilitate în coordonarea oculo-manuală	Jocuri și activități de învățare în care copilul este încurajat să încarce cutii/coșuri cu diferite obiecte; jocuri tip Incastro; jocuri de construcție simple (suprapunere a 2-3 cuburi, așezare în linie dreaptă a 2-5 cuburi etc.). Exersări libere, nedirijate, cu jucării care produc sunete, jucării de tras și împins, jucării cu butoane și manivele atât în timpul jocurilor și activităților didactice alese cât și în timpul momentelor de tranziție
	3.3. Să exploreze activ obiecte și suprafețe de diferite texturi	Jocuri și activități de învățare cu obiecte din materiale diferite (lemn, plastic, pânză, blană, carton etc.), în care copilul este încurajat să le pipăie, să spună ce simte sau, în cazul în care acestea au fost ascunse privirii lui, să spună ce crede ca este. Jocuri cu cărțile-set cu diferite materiale (carton, poleială, hârtie glasă, creponată, foiță transparentă, plastic, material textil de diferite consistențe etc.) Exersări libere favorizate de momentele de rutină sau de tranziție în care copilul spune ce a atins, ce a întâlnit în cale și cum este.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.4. Să își coordoneze corpul și membrele, corelând aceste mișcări cu diferite mesaje senzoriale primite (sunete, lumini, culori, comenzi etc.)	Jocuri și activități de învățare, din categoria activităților euritmice, în care copilul este încurajat să se miște pe muzică (diferite intensități și ritmuri) și să exprime prin mișcare ceea ce i se transmite prin muzică Activități de învățare în care, prin dans, copilul va mișca ritmic diferitele segmente ale corpului nominalizate de educatoare: degete, brațe, capul, picioarele în funcție de ce aude și vede. Exersări libere ale mișcării diferitelor părți ale corpului sau a corpului în ansamblu, în timpul tranzițiilor sau rutinelor, apelând la fragmente muzicale, frământări de limbă, fragmente în versuri, numărători etc. sau chiar la semnale vizuale (culori, lumini) sau sugestii verbale (ne e frig, ne e cald, cad picăturile de ploaie, bate vântul etc.)

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea deprinderilor de igienă personală, de păstrare a sănătății și de alimentație sănătoasă

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
----------------------	------------------------	-----------------------

0 – 18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 4.1. Să își exprime confortul sau disconfortul propriu în raport cu o situație de igienă corporală specifică vârstei	Activități de rutină (tip schimbarea scutecelor) care sunt însoțite de un dialog cu copilul prin care adultul își manifestă aprecierea, atenția, dragostea etc. față de copil. Activități de învățare în care îi sunt arătate copilului și sunt comentate cu acesta imagini sau scurte filmulețe cu tematică specifică, prin care se motivează și se încurajează comportamentele pozitive legate de igiena personală (comentarii recomandate: „acum ne schimbăm, pentru că suntem murdari; spălăm mânuțele înainte de masă, pentru a fi curați,; ne-am sculat și acum spălăm ochii etc.”)
	4.2. Să anticipeze, în funcție de context, rutina/activitatea care urmează (somn, masă, joacă etc.)	Rutine / activități de învățare în care, sub formă de joc, i se atrage atenția copilului asupra acțiunii / activității pe care o face, corelat cu momentul / rutina / tranziția / activitatea care le precede sau urmează. Chestionarea copilului / copiilor în timpul unei activități / rutine deja familiare ca structură pentru el / ei cu privire la pașii care urmează în derularea acestora până la sfârșit
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 4.3. Să participe activ la activități de rutină/tranziții care implică mișcare: aranjarea jucăriilor, a mesei, a hăinuțelor	Jocuri și activități de învățare, din categoria activităților euritmice, în care copilul este încurajat să se miște, eventual pe muzică, și să exprime o acțiune specifică/un ansamblu de acțiuni din cadrul unei rutine cunoscute („Plecăm în parc. Ne încălțăm, punem paltonul și împingem căruciorul singuri până la ușă”; „E dimineață. Ne spălăm, ne îmbrăcăm și plecăm la creșă”; „Ne-am jucat cu jucăriile și acum punem la loc, pe rând: cuburile, păpușile și mașinile.” etc.) Jocuri didactice în care copilul va fi încurajat să mimeze și să numească acțiuni pe care le cunoaște și le-a practicat anterior într-o rutină/tranziție/altă activitate. Exersări libere ale mișcării diferitelor părți ale corpului sau a corpului în ansamblu, în timpul tranzițiilor sau rutinelor, apelând la fragmente muzicale, frământări de limbă, fragmente în versuri, numărători adecvate (cu tematică: sănătate, igienă personală, alimentație etc.)
	4.4. Să dovedească stăpânirea unor deprinderi de igienă corporală adecvate vârstei/stadiului de dezvoltare (spălat pe mâini, utilizare toaletă, spălat dinți)	Jocuri de rol, jocuri cu text și cânt sau jocuri didactice în care copilul va fi încurajat să vorbească despre anumite deprinderi de igienă corporală adecvate vârstei (spălat pe mâini, spălat pe față, spălarea dinților, pieptănatul, folosirea prosopului etc.) sau să imite și să recunoască mișcările specifice ale acestora. Exersări libere, observate și îndrumate cu atenție de către educatoare, în timpul rutinelor sau tranzițiilor

	4.5. Să aplice reguli de păstrare a sănătății (adecvate nivelului lui de înțelegere), dovedind cunoașterea lor	Jocuri și activități de învățare tip: jocuri de rol, jocuri didactice, citire de imagini/lectură după imagini, activități muzicale etc. prin care se urmărește gradul de cunoaștere și modul de aplicare al unor reguli de păstrare a sănătății (ne spălăm pe mâini înainte de masă, spălăm dinții după fiecare masă, mâncăm în liniște și mestecăm bine tot ce avem în gură, nu alegăm cu gura deschisă, nu stăm în clasă cu aceeași încălțăminte cu care ieșim afară etc.) Exersări libere, observate și îndrumate cu atenție de către educatoarele/adult, în timpul rutinelor sau tranzițiilor, prin care se accentuează regula care trebuie respectată și motivația aferentă.
	4.6. Să recunoască diferite mâncăruri și gustul diferitelor alimente	Jocuri și activități de învățare tip: joc de rol, joc didactic, joc senzorial, citire de imagini prin care copilul este încurajat să guste/recunoască diferite alimente/mâncăruri și să precizeze gustul acestora folosindu-se de diferite simțuri (văz, miros, gust etc.). Exersări libere favorizate de momentul de rutină - servirea mesei, în care copilul e încurajat și ajutat să servească diferite alimente sau mâncăruri și să recunoască gustul lor.
	4.7. Să vorbească despre gustul alimentelor cunoscute și despre caracteristicile nutritive ale acestora.	Activități de învățare și jocuri în timpul cărora copilul e stimulat să denumească alimentul, gustul acestuia și calitățile nutritive, după o serie de repetări și exemplificări anterioare oferite de adult (ex.: <i>Carnea de pui este dulce și gustoasă și ne dă energie; Merele au un gust dulce-acrișor, ne dau vitamine și ne ajută să avem pielea sănătoasă; Morcovul are un gust dulce și ne ajută să vedem mai bine; Portocala are un gust acrișor și are vitamina C care ne ferește de răceală.</i>)

Obiectiv cadru 5: Dezvoltarea abilităților de autoprotecție față de obiecte și situații periculoase

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<p><i>Copilul va fi capabil:</i></p> <p>5.1. Să dovedească cunoașterea semnificației lui "NU"</p>	Atenționări în momentele în care copilul se află într-o situație periculoasă (apropierea de locuri și obiecte cu grad ridicat de risc), însoțite de explicarea consecințelor și de interdicția NU! ³

³ Notă: Feriți-vă să folosiți în exces interdicția NU. Oferiți întotdeauna copilului exemple și explicații pe înțelesul lui

19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 5.2. Să evite locurile, obiectele sau situațiile periculoase (aragaz, fier de călcat, prize)	Jocuri și activități de învățare, tip: joc de rol, joc didactic, mimă etc. în care sunt utilizate obiecte casnice care incumbă un risc de accidentare declanșat de o manipulare greșită (ex.: aragaz, sobă, fier de călcat, uscător de păr etc.) Discuții libere, scurte povestiri, filme documentare sau didactice, rime prezentate copiilor pentru explicarea consecințelor, atât pentru el cât și pentru ceilalți, a manipulării greșite a unor obiecte casnice sau a necunoașterii și nerespectării unor reguli.
	5.2. Să recunoască și să vorbească despre reguli (adevrate nivelului lui de înțelegere) care îl feresc de accidente.	Jocuri pe teme rutiere cu respectarea regulilor de circulație. Memorare de poezii cu teme privind regulile de protecție și de circulație. Jocuri didactice, jocuri cu text și cânt, jocuri de rol în care sunt utilizate simboluri care indică pericole.

B. Domeniul DEZVOLTAREA SOCIO-EMOȚIONALĂ

B.1. Subdomeniul DEZVOLTAREA SOCIALĂ

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea abilităților de interacțiune cu adulții

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1. Să relaționeze pozitiv în interacțiuni cu adulții cunoscuți	Activități de rutină (tip schimbarea scutecelor, culcarea, hrănitul, îmbăierea etc.) care sunt însoțite de un dialog cu copilul prin care adultul își manifestă (atât verbal cât și prin mimică sau gesturi) aprecierea, atenția, dragostea etc. față de copil.
	1.2. Să își exprime preferințele față de adulții cunoscuți prin limbajul mimico-gestual (zâmbește, dă din mâini și picioare, ridică mâinile pentru a fi luat în brațe etc.)	Rutine și activități de învățare prin care copilul este încurajat să interacționeze cu personalul cunoscut al instituției (educatoare, personal de îngrijire), în vederea stimulării reacțiilor emoționale pozitive. Jocuri-exercițiu de interacțiune: „Vino la mine”, „Vino cu mine” Jocuri de recunoaștere „Cine este?” (fotografiile ale membrilor familiei).
	1.3. Să își exprime disconfortul, solicitând atenția adultului	Activități de învățare prin care copilul este pus în situația de a-și manifesta disconfortul în raport cu anumite trebuințe (dorește să se joace cu o jucărie preferată și ea nu îi este la îndemână; ar vrea să manipuleze anumite obiecte despre care știe că nu îi sunt date, de obicei; dorește să exploreze mediul apropiat și este circumspect cu privire la restricțiile adultului care îl supraveghează etc.). Exerciții-joc de înlocuire/eliminare din câmpul perceptiv al copilului a unor obiecte, ființe cunoscute etc. pentru a stimula copilul să caute și să ceară prezența obiectului/persoanei absent(e).

19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.4. Să dovedească abilitate în a interacționa cu adulții, inclusiv cu alții decât cei apropiați	Joc de rol: „De-a trenulețul”, realizat cu participarea unor persoane cunoscute și necunoscute. Activități de învățare realizate în colaborare cu membrii familiilor copiilor (jocuri de mișcare, prezentarea unor povești, a unor jucării noi, jocuri ritmice, etc.) Exersări libere în timpul rutinelor/tranzițiilor (îndeosebi salutul persoanelor cunoscute sau a persoanelor încă necunoscute pentru el, dar cunoscute pentru adultul care îl însoțește) prin care îi sunt oferite exemple de interacțiune cu ceilalți
	1.5. Să imite comportamentele adulților din anturajul lui apropiat	Joc imitativ „Fă la fel ca mine”, joc didactic „Spune ce face?”, joc liniștitor tip mimă „Cine este?” Activități de învățare care presupun acțiuni tip: a lua-a așeza; a deschide-a închide; a umple-a goli; a scutura-a bate; a încheia-a descheia.
	1.6. Să solicite ajutorul adultului atunci când se află în impas	Activități de învățare și exersări în timpul rutinelor/tranzițiilor pentru exersarea unor deprinderi de: a se îmbrăca, a se dezbrăca, a mânca, a se spăla, etc. Joc de rol „Îngrijim păpușa”, „Hrănim păpușa”.

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea abilităților de a interacționa cu copii de vârstă apropiată

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să imite comportamentul copiilor mai mari în diferite activități	Jocuri imitative: „De-a v-ați ascunselea”; „Rostogolim mingea”, „Salutul”
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.2. Să manifeste dorința de interacțiune cu alți copii și comportamente pozitive față de copii diferiți	Activități și jocuri în grupuri mici: jocuri de comportament motoriu (cu nisip, cu apă); jocuri de construcție, jocuri imitative „Vorbim la telefon”. Joc didactic „Dar pentru prietenul meu”
	2.3. Să dovedească abilitatea de a coopera cu alți copii.	Joc imitativ „Plimbăm păpușa”; joc de construcție „Castelul fermecat”; joc de masă „Hora păpușilor”; joc de mișcare „Mingea călătoare”.

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea capacității de a urma regulile stabilite

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.1. Să anticipeze o activitate de tip rutină (de ex.: deschide gura când se apropie lingurița cu mâncare, ridică brațele când se apropie adultul pentru a fi luat în brațe)	Activități de rutină desfășurate secvențial urmând același algoritm zilnic. De ex: pregătirea sticlei cu lapte, așezarea șervețelului la gât, deschiderea robinetului pentru spălatul mâinilor.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.2. Să urmeze și să respecte reguli simple (adevrate nivelului lui de înțelegere), cu sau fără ajutor/supraveghere	Activitate rutinieră „Torn apă”; poezia „Batista”; salutul, jocuri text și cânt.

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea abilității de a negocia și de a lua decizii

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	4.1. Să colaboreze cu alți copii în timpul jocului/activităților de învățare, negociind disputele care pot apărea.	Jocuri în care copiii primesc același tip de jucării, diferențiate prin culoare. Jocul constă în schimbarea jucăriilor între copii: „Schimbă jucăria”; joc de masă „Grădina cu flori”; joc „Oferă mingea”.
19 – 36 luni	4.2. Să împartă cu alți copii jucării/obiecte personale/dulciuri	Activități în grupuri mici cu jucării diferite dar egale ca număr. Activitatea presupune schimbul de jucării între copii. Alte activități sunt cele de sărbătorire a unor evenimente specifice vârstei: „E ziua mea”; „Ziua copilului” Activități de pictură în care să fie implicați 2-3 copii. Ex.: pictat cu degetele pe o coală mare de hârtie, în care culorile trebuie folosite de toți copiii.
	4.3. Să aleagă din multiple variante de obiecte, acțiuni, persoane pe cea/cel pe care o/îl dorește la un moment dat.	Activități care permit exersarea alegerii sarcinilor, a jucăriilor, a partenerilor de joc, a felurilor de mâncare, a locului de la măsuță etc. din mai multe variante oferite.

B.2. Domeniul DEZVOLTAREA EMOȚIONALĂ

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea abilității de a se percepe pe sine (formarea eu-lui fizic și psihologic)

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1. Să exploreze cu interes părțile corpului	Activități de rutină (tip schimbarea scutecelor, culcarea, hrănitul, îmbăierea etc.) și jocuri în care sunt denumite părțile corpului copilului și ale diferitelor păpuși. Rostirea de scurte poezii, intonarea de cântecele care denumesc părți ale corpului.
	1.2. Să își recunoască numele atunci când este apelat	Activități de rutină (tip schimbarea scutecelor, culcarea, hrănitul, îmbăierea etc.) în care i se spune copilului pe nume Jocuri în care copilul este strigat pe nume
	1.3. Să se recunoască în oglindă atunci când se vede	Jocuri la oglindă: să se privească în oglindă: să se denumească când își vede imaginea în oglindă.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.4. Să dobândească abilitatea de a-și integra părțile corpului în reprezentarea imaginii corpului propriu (Schema corporală - Eul fizic)	Jocuri în care se denumește fiecare parte a corpului copilului în diferite ocazii (static și în mișcare): la spălat, la îmbrăcat. Jocuri cu copilul în fața oglinzii în care sunt denumite părțile corpului copilului Jocuri cu păpușile pentru a indica elementele de schemă corporală. Activități de lipire (1 singur element), de modelare grosieră, de desenare sau decorare a unor membri ai familiei cu ceracolor sau prin dactilopictură
	1.5. Să se identifice, spunându-și numele	Rutine, jocuri, exerciții în care se folosește numele fiecărui copil de către adult și de către ceilalți copii: „Cum te cheamă?”, „Cine ești tu ?”
	1.6. Să recunoască și să denumească membrii propriei familii	Activități / scurte convorbiri în care sunt utilizate fotografiile ale copiilor cu familia însoțite de povestirea unor evenimente, activități în care copilul este solicitat să vorbească despre membrii familiei (cum se numesc, ce rol au, activități ale a acestora) Activități de povestire, însoțite de imagini, care evidențiază viața în familie, rolurile membrilor etc. Jocuri de rol tipul „De-a mama”, „De-a mama și de-a tata”. Desen, modelaj

	1.7. Să recunoască diferențe evidente între o fată și un băiat și să se identifice cu un gen sau altul	Jocuri de identificare a caracteristicilor fizice de gen. „Cui se potrivește?”, „A cui este (rochița, cerceii, fundița)?”, „Îmbrăcăm/dezbrăcăm păpușa”
--	--	--

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea autocontrolului emoțional

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să exprime adecvat emoții corespunzătoare cu situațiile trăite	Copilului i se vorbește permanent și expresiv, se răspunde manifestărilor sale, în funcție de starea sa (bucurie, supărare, agitație, nervozitate)
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.2. Să identifice și să recunoască emoții, pornind de la propriile experiențe	Activități de povestire cu suport imagistic în care copii sunt încurajați să-și exprime propriile emoții față de situații și personaje din povești, povestiri și basme: supărare, bucurie, tristețe, veselie, mirare etc. Activități de povestire a unor evenimente din viața personală (aniversări, evenimente plăcute etc.) în care sunt numite sentimentele trăite. Jocuri simbolice, repovestiri

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea abilităților de a înțelege trăirile altora

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.1. Să urmărească și să observe reacțiile celor din jur	Jocuri în cadrul momentelor de tranziție în care copilul urmărește și observă mișcările adultului Plimbări în natură și societate
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.2. Să identifice și să numească trăirile emoționale ale altora	Jocuri și activități de învățare tip: povestire, dramatizare, diafilm/microfilm didactic, joc de rol, joc didactic, citire de imagini, prin care copilul este sprijinit să identifice și să numească stări emoționale și să le asocieze cu evenimentele care le-au generat

C. Domeniul DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI A PREMISELOR CITIT-SCRISULUI

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0-18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1. Să recunoască vocile adulților cunoscuți	Verbalizarea cu voce tare a tuturor activităților pe care le desfășurați cu copilul (jocurile și rutinele)
	1.2. Să interacționeze verbal cu copiii și adulții	Jocuri de repetare a sunetelor produse de copil și exprimarea unei semnificații acordate acestor sunete în funcție de contextul în care vă găsiți cu copilul
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.3. Să identifice obiectele denumite verbal de adult (asocierea cuvânt – obiect)	Jocuri de etichetare a obiectelor din anturajul cotidian al copilului. Jocul <i>la și dă mai departe!</i> cerere verbală adresată copilului, cu indicarea cu degetul, apoi formularea exclusiv verbal. Apreciați copilul după ce execută cererea dv.
	1.4. Să asculte mesaje transmise de ceilalți, să răspundă la întrebări, solicitări și să pună întrebări.	Jocuri cu întrebări și răspunsuri, de a pune întrebări despre obiecte, fenomene, evenimente, despre povești ascultate sau personaje preferate.

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a se exprima verbal, cât mai corect gramatical

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să emită sunete diferite (gângurit, lalațiuni, silabe)	Verbalizarea și comunicarea cu copilul a tot ceea ce desfășurați împreună cu el și spuneți-i despre activitatea care va urma după ce o încheiați pe cea prezentă. Povestire după imagini (cărți de povești pentru copii de până la 3 ani), denumirea fiecărui element din imagine, utilizarea onomatopeelor și încurajarea copilului pentru a le repeta
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.3. Să denumească persoanele și obiectele din jur	Povestiri după imagini mari și clare, cu numirea obiectelor și personajelor Proiecte tematice (<i>Familia mea, Casa mea</i>) ce permit utilizarea fotografiilor familiei și comentarea lor împreună cu copilul, încurajându-l să numească ce vede

	<p>2.4. Să comunice în propoziții simple sau cu cuvinte frază⁴</p>	<p>Activități de povestire și repovestire după imagini utilizând cărțile cu imagini mari și clare, adaptate vârstei</p> <p>Activități de explorare a obiectelor în care copilul descrie ceea ce vede.</p> <p>Activități alese în care copilului îi este solicitat prin întrebări să spună ceea ce face (construcții, desen, jocuri imaginare în centre de activități la alegere)</p> <p>Jocuri care implică exprimarea verbală și se acordă atenție formulărilor corecte. Reformulați corect ceea ce a spus copilul. Urmăriți să se corecteze singur și lăudați-l de fiecare dată.</p>
--	---	--

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea interesului pentru carte și lectură

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
<p>0 -18 luni</p>	<p><i>Copilul va fi capabil:</i></p> <p>4.1. Să manipuleze cartea</p>	<p>Activități de explorare și „lecturare” a cărților cu povești. Amenajarea unui loc pentru povești și cărți. Asigurați cărți din materiale diferite: carton, pânză, material plastic.</p> <p>Copilul să „răsfoiască” cărțile să privească imaginile împreună cu un adult</p>
	<p>4.2. Să dovedească interes pentru ascultarea lecturilor</p>	<p>Activități frecvente de citire de istorioare și povești prin crearea unei atmosfere plăcute și relaxante (utilizarea zonei de relaxare) și asigurarea interesului copilului prin utilizarea de omanotopee, explicații pe imagine, contact vizual.</p> <p>Povestioare scurte, în versuri și cărți cu imagini mari și clare sau pe suport audio.</p>
<p>19 – 36 luni</p>	<p><i>Copilul va fi capabil:</i></p> <p>4.3. Să dovedească abilitate în a comenta ce i s-a citit și în a simula citirea unei cărți</p>	<p>Activități individuale de „lectură”, în care copilul răsfoiește cărți și “recitește” singur povestea cunoscută. Activități în perechi, în care copiii își „citesc” unul altuia povestea aleasă de ei.</p>
	<p>4.4. Să își exprime preferința pentru anumite cărți și povești</p>	<p>Organizarea de jocuri în care copilul numește cărți, povești preferate, le identifică în raft și le citește altor copii.</p>

⁴ Cuvânt – frază este acea exprimare a copilului printr-un cuvânt care capătă semnificația unei propoziții. Este o etapă specifică în evoluția și dezvoltarea limbajului activ al copilului.

	4.5 Să identifice și să „citească” imagini	Activități de construcție de unor trasee (excursie la munte, plimbări în parc, la cumpărături), în care să fie utilizate diferite simboluri și imagini Confecționarea unui orar pe care să se folosească imaginile ca simbol al activităților ce se vor desfășura și care este manipulat de copil ajutat de adult
--	--	--

- a) Rețineți că toți copiii înțeleg de la adult semnificația celor văzute, aflate, învățate și trăite!
- b) Cartea este importantă pentru copil dacă în spațiul în care el există cărții i se acordă o importanță deosebită. Prima condiție este să existe cărți adecvate vârstei copilului!

D. Domeniul: DEZVOLTAREA COGNITIVĂ

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de a înțelege relația cauză-efect

Intervalul de vârstă	Obiectivul de referință	Exemple de activități
0 – 18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1. Să perceapă „permanența obiectului” ⁵ .	Jocuri cu apariții și dispariții de obiecte: Jocul „Cucu–Bau”
	1.2. Să observe efectul acțiunilor întreprinse de el asupra obiectelor	Jocuri cu obiecte, jucării în care se urmăresc căderea jucăriei ca efect al aruncării; zgomotul clopoțelului ca efect al scuturării. Jocuri cu jucării care produc efecte diverse (sunete, mișcări) ca efect al unei manipulări efectuate de copil asupra lor
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.3. Să prevadă efectul unui act pe care îl întreprinde	Activități în care copilul asistat de adult învârte butonul de la lumină (aprinde-stinge lumina), apasă o sonerie etc.
	1.4. Să realizeze comparații	Jocuri care implică gruparea și sortarea a mai multor obiecte după criterii diferite.
	1.5. Să perceapă relațiile de mărime	Jocuri de grupare a obiectelor după mărime
	1.6. Să observe și să exprime relații cantitative.	Jocuri de înseriere și de grupare pe criteriul mult-puțin

⁵ Permanența obiectului este un concept piagetian în structurarea inteligenței copilului-prin care se specifică capacitatea copilului de a percepe existența obiectelor și persoanelor chiar dacă acestea nu se află în câmpul vizual al copilului.

	3.7. Să realizeze legături de tip cauză-efect și să prevadă consecințele unor acțiuni	Organizarea de activități în care copilul să experimenteze plutirea/scufundarea obiectelor în apă, rostogolirea obiectelor pe suprafețe înclinate, colorarea, îndulcirea apei, uscarea obiectelor la soare sau pe calorifer, creșterea plantelor etc. Încurajați-i să găsească explicația celor întâmplate.
--	---	---

Obiectiv cadru 2 : Dezvoltarea abilității de a utiliza experiențele anterioare pentru a găsi soluții noi

Intervalul de vârstă	Obiectivul de referință	Exemple de activități
0 – 18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să reproducă acțiuni, gesturi pentru a atinge scopul dorit.	Jocuri în care să reproducă gesturi, să imite ce a văzut la altă persoană. Cânteculele cu mișcări ce pot fi imitate de copii. Poezii cu versuri ce pot fi exprimate prin mișcări și imitate de copil.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.2. Să rezolve situații problemă corelând elementele cunoscute.	Jocuri tip puzzle cu număr de piese redus, incastre.

E. Domeniul ATITUDINI ȘI CAPACITĂȚI ÎN ÎNVĂȚARE

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de a manifesta interes pentru obiecte, acțiuni, activități

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.1. Să demonstreze interes pentru explorarea obiectelor din apropierea imediată	Jocuri cu jucării și obiecte diferite. Jocuri stimulative cu sunete diferite și spoturi luminoase de intensități diferite
	1.2. Să acționeze autonom și să facă singur diferite acțiuni (să mănânce, să bea apă etc.)	Activități de exersare a autonomiei, crearea de situații în care să facă singur ce poate face singur: să mănânce cu mâna, să se autoservească cu jucării, să se dezbrace și să se îmbrace singur.

19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 1.3. Să desfășoare activități simple, utilizând diverse obiecte din jurul lui	Jocuri de construcții, experimente, jocuri de masă, în care se descrie ce vede și etichetează „Ce este asta?”.
	1.4. Să facă alegeri și să ia decizii	Activități și jocuri care oferă posibilitatea alegerii de către copil a materialelor pe care să le utilizeze, a partenerilor de joc, a tipului de sarcină, a obiectelor în funcție de însușirile acestora etc. Oferirea de alternative inclusiv în cadrul rutinelor (culoarea farfuriei, a jucăriei cu care să doarmă, etc.). Amenajarea spațiului de joc cu jucăriile pe rafturi la înălțimea câmpului vizual al copilului, încurajarea copilului să aleagă singur jucăriile.

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a finaliza o activitate chiar dacă întâmpină dificultăți

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.1. Să se concentreze asupra unei activități simple, o unitate scurtă de timp.	Jocuri pentru exersarea susținerii atenției cu tehnici specifice (onomatopee, orientarea privirii urmărind cu degetul). Reluarea și repetarea activităților realizate spontan de copil.
19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 2.3. Să finalizeze ce a început	Jocuri și activități cu durată redusă de timp. Utilizarea întrebărilor deschise pentru a-l orienta pe copil spre activitatea ce o desfășoară (<i>Acum cum o să continui? Ce îți mai trebuie ca să poți termina? etc.</i>) .

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea abilităților creative și a inițiativei inventive

Intervalul de vârstă	Obiective de referință	Exemple de activități
0 -18 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.1. Să găsească soluții la situații nou întâlnite	Jocuri cu obiecte uzuale și jucării diverse și interesarea copilului pentru a găsi utilizări noi unui obiect, cum ar fi așezarea unei cutii ca să ajungă la masă Activități de explorare a unor obiecte de uz casnic, care nu supun la riscuri copilul, pentru a-l încuraja pe copil să descopere singur jocuri: să bată cu lingura în cratițe întoarse

19 – 36 luni	<i>Copilul va fi capabil:</i> 3.2. Să combine original materiale în configurații noi.	<p>Activități de creație plastică cu materiale din texturi diferite, coli mari de hârtie, lipici, vopsele și materiale care reflectă propria cultură pe care copiii le pot utiliza cum doresc, pentru a le încuraja creativitatea</p> <p>Jocuri de construcții cu piese de diferite culori, forme, mărimi</p> <p>Jocuri simbolice în care sunt încurajate combinații inedite de personaje și materiale</p> <p>Realizarea unor postere tematice având la dispoziție materiale cât mai diverse</p>
	3.3. Să creeze rime, povestiri utilizând cuvinte cunoscute sau inventate.	Jocuri de cuvinte rimate pe ritmuri adecvate care încurajează creativitatea copilului, compunerea de cântecele cu două-patru versuri rimate.

**Curriculum
pentru educația timpurie
a copiilor cu vârsta cuprinsă
între 3 și 6/7 ani**

1. Introducere – cadru istoric și legislativ

Legea învățământului nr. 84/1995, cu modificările ulterioare, precizează că „*idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative*”.

Învățământul are ca finalitate formarea personalității umane prin:

- a) însușirea cunoștințelor științifice, a valorilor culturii naționale și universale;
- b) formarea capacităților intelectuale, a disponibilităților afective și a abilităților practice prin asimilarea de cunoștințe umaniste, științifice, tehnice și estetice;
- c) asimilarea tehnicilor de muncă intelectuală, necesare instruirii și autoinstruirii pe durata întregii vieți;
- d) educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al demnității și al toleranței, al schimbului liber de opinii;
- e) cultivarea sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice, a respectului pentru natură și mediul înconjurător;
- f) dezvoltarea armonioasă a individului prin educație fizică, educație igienico-sanitară și practicarea sportului;
- g) profesionalizarea tinerei generații pentru desfășurarea unor activități utile, producătoare de bunuri materiale și spirituale.

După 1989, eforturile de reformare a învățământului preșcolar au parcurs mai multe etape, cele mai semnificative fiind marcate de momentele în care a fost revizuit curriculumul. În **1993** a apărut o nouă programă (conceptul de curriculum încă nu era introdus în terminologia curentă pedagogică), **Programa activității instructiv-educative din grădinița de copii**, structurată pe obiective ale domeniilor de dezvoltare, cu conținuturi și activități specifice. În **2000**, noua paradigmă curriculară centrată pe obiective a pătruns și la nivelul învățământului preșcolar. Cu acest prilej a fost elaborată o nouă programă, **Programa activităților instructiv-educative din grădinița de copii**, cu obiective formulate pe arii curriculare și nu pe domenii de dezvoltare. Aceasta a constituit o importantă schimbare. Structural, programa conținea obiective-cadru, obiective de referință și exemple de comportamente pentru fiecare obiectiv de referință. În această nouă programă accentul a fost pus pe competențe, conținuturile nefiind menționate ca o dimensiune explicită a curriculumului.

Tot în anul **2000** apare și **Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului preșcolar** revizuit (prima variantă a apărut în 1998, odată cu primul pachet de regulamente școlare elaborat la debutul actualei reforme în educație), în care se reiau principiile stipulate în legea învățământului pentru a întări faptul că în învățământul preșcolar se respectă drepturile copiilor la educație și la protecție, indiferent de condiția socială, materială, de sex, rasă, naționalitate, apartenență politică sau religioasă a părinților. Totodată, în acest document reglator sunt stipulate obiectivele generale și particulare ale învățământului preșcolar.

Următorul pas important în reformarea educației timpurii a copiilor de la 3 la 6/7 ani a fost marcat de apariția, în 2005, a **Strategiei naționale pentru educația timpurie**, ca parte a **Strategiei convergente privind dezvoltarea timpurie a copilului**. Prin acest document sunt afirmate prioritățile în domeniul educației timpurii, subliniindu-se necesitatea asigurării serviciilor de educație de calitate pentru copiii cu vârsta cuprinsă între naștere și 6/7 ani.

2. Dezvoltarea și educația copilului în intervalul 3-6/7 ani

Studiile științifice referitoare la efectele educației timpurii preșcolare (vezi Pre-School Education in the European Union. Current Thinking and provision, 1995) au scos în evidență o serie de elemente importante:

- ⇒ Educația timpurie (incluzând educația preșcolară) are un efect pozitiv asupra abilităților copilului și asupra viitoarei sale cariere școlare, în special pentru copiii proveniți din medii socio-economice foarte defavorizate, în sensul că aceștia progresaază în plan intelectual, dezvoltă atitudini pozitive față de învățare precum și motivația de a depune în viitor un efort real în școală. Pe de altă parte, s-a constatat că educația timpurie are un efect pozitiv asupra abilităților intelectuale și sociale ale copiilor, independent de mediul lor de proveniență, atunci când instituțiile preșcolare promovează cu adevărat calitatea, atât în ceea ce privește mediul fizic cât și interacțiunile adult/copil.
- ⇒ Educația timpurie (incluzând educația preșcolară) are efecte pozitive asupra viitoarei integrări sociale a adolescentului și adultului. Studiile longitudinale au stabilit faptul că pentru copiii proveniți din medii socio-economice defavorizate s-a observat o reducere a comportamentului delincvent, precum și o rată mai mare a duratei de școlarizare. Acest efect asupra integrării sociale poate fi explicat, desigur, printr-o integrare educațională reușită cu mai puțini ani de repetenție, rate mai scăzute de abandon și o dorință mai mare de a fi integrat în societate.
- ⇒ Mărimea grupei este, de asemenea, importantă. Unii autori consideră că 25 de copii este maximum, iar în clasele cu peste 25 de copii ar trebui să fie prezenți doi adulți. De aceea, ratele înalte de personal, însoțite de cooperarea dintre adulții responsabili cu educația copiilor și o acțiune educațională de calitate au efect asupra dezvoltării copiilor.
- ⇒ Influența formării și supervizării personalului asupra dezvoltării copiilor. Există trei domenii interdependente ale comportamentului adultului care au un impact asupra dezvoltării copiilor: 1. Organizarea clasei pe grupe în diferite arii, permițând copiilor să acționeze individual sau în grupuri mici sau mai mari. Această formă de organizare are efecte pozitive asupra dezvoltării sociale (independentă, cooperare, rezolvarea conflictelor sociale) și a limbajului. 2. Introducerea unor tipuri diferite de material, accesibil și adecvat copiilor, cu sugestii pentru activități structurate în jurul acestui material. Acest fapt dă posibilitate copiilor să devină implicați în jocul elaborat și, în același timp, să-și dezvolte abilitățile sociale. 3. Calitatea interacțiunilor adult/copil, atât în relație cu managementul comportamentului social (stimularea discuției și a exprimării de sine, încurajarea independenței etc.), cât și din punctul de vedere al limbajului (managementul timpului de vorbire și încurajarea copiilor care nu vorbesc prea mult)..
- ⇒ Implicarea activă a familiilor în educație și în promovarea participării lor. Proiectele care vizează implicarea părinților din medii defavorizate în educația propriilor copii sunt numeroase și variate. În prezent, în cercetare lipsesc argumente solide în sprijinul implicării parentale și pentru definirea unor metode de acțiune eficiente. Se pare doar că un tip instrumental de intervenție vizând echiparea părinților cu un set de activități specifice care să fie realizate acasă este mai relevant pentru copiii cu nevoi speciale decât pentru copiii din medii defavorizate, în special atunci când aceștia din urmă beneficiază de un învățământ preșcolar bun. Alte forme de implicare parentală par să fie benefice pentru copiii defavorizați, incluzând sprijinul emoțional, dezvoltarea unei relații părinte/copil satisfăcătoare, ajutor în utilizarea

serviciilor disponibile la nivel local (de exemplu serviciile sociale, cele de consiliere familială și cele de nutriție).

În concluzie, trebuie menționat că efectele educației timpurii asupra educației ulterioare a copilului sunt în relație cu influențele educaționale infuzate pe parcurs. La o vârstă timpurie, (până la 3 ani), tipurile de îngrijire oferite copiilor influențează dezvoltarea lor. Mai târziu (înv. preșcolar, primar, gimnazial și liceal), rezultatele depind de experiențele oferite în procesul de învățare. De aceea este foarte important să se definească și să se promoveze calitatea în educație la aceste niveluri. Pe de altă parte, cercetările în domeniu arată că cel mai mare beneficiu al educației timpurii apare în planul non-cognitiv. Au fost identificate multe relații pozitive și semnificative între frecventarea grădiniței și comportamentele centrate pe sarcină, dezvoltarea socio-emoțională, motivația și atitudinile pozitive față de învățare.

3. Aspecte și accente noi prezente în curriculumul revizuit

- ➔ **Triada copil-mediul educațional-cadru didactic**, cu extensie spre:
 - familie (copil): părinții – parte integrantă a procesului de educație timpurie
 - mediu natural și social (mediu educațional) – diversitate și incluziune, încurajarea participării copiilor la luarea deciziilor.
 - rolurile cadrului didactic și dezvoltarea profesională și formare continuă; practicantul reflexiv (cadru didactic). Reflexia asupra propriei practici (activități) este o parte integrantă a rolului cadrului didactic în EIT, având drept rezultat dezvoltarea și extinderea acesteia. Accentul va fi pus pe multitudinea de roluri pe care cadrul didactic le poate avea: observator, facilitator, mediator, model, manager, partener al copilului și al părinților, al celorlalte cadre didactice și al specialiștilor etc.

- ➔ Conexiunea dintre curriculumul pentru copiii de 3-6 ani și curriculumul pentru copiii de la naștere la 3 ani

- ➔ Corelarea dintre **domeniile de dezvoltare și ariile curriculare**.

- ➔ Diversificarea strategiilor de predare-învățare-evaluare, cu accent deosebit pe:
 - a) **Metodele activ-participative**, care încurajează plasarea copilului în situația de a explora și de a deveni independent. Situațiile de învățare, activitățile și interacțiunile adultului cu copilul trebuie să corespundă diferențelor individuale în ceea ce privește interesele, abilitățile și capacitățile copilului. Copiii au diferite niveluri de dezvoltare, ritmuri diferite de dezvoltare și învățare precum și stiluri diferite de învățare. Aceste diferențe trebuie luate în considerare în proiectarea activităților, care trebuie să dezvolte la copil stima de sine și un sentiment pozitiv față de învățare. În același timp, predarea trebuie să ia în considerare experiența de viață și experiența de învățare a copilului, pentru a adapta corespunzător sarcinile de învățare.
 - b) **Joc** ca: formă fundamentală de activitate în copilăria timpurie și formă de învățare cu importanță decisivă pentru dezvoltarea și educația copilului. Jocul este forma cea mai naturală de învățare și, în același timp, de exprimare a conținutului psihic al fiecăruia. Un bun observator al jocului copilului poate obține informații prețioase pe care le poate utiliza ulterior în activitățile de învățare structurate.
 - c) **Evaluare** care ar trebui să urmărească progresul copilului în raport cu el însuși și mai puțin raportarea la norme de grup (relative). Progresul copilului trebuie monitorizat cu atenție, înregistrat, comunicat și discutat cu părinții (cu o anumită

periodicitate). Evaluarea ar trebui să îndeplinească trei funcții: măsurare (ce a învățat copilul?), predicție (este nivelul de dezvoltare al copilului suficient pentru stadiul următor, și în special pentru intrarea în școală?) și diagnoză (ce anume frânează dezvoltarea copilului?). O evaluare eficientă este bazată pe **observare sistematică**, portofoliul copilului, fișe ș.a.

- ➔ **Mediul educațional** trebuie să permită dezvoltarea liberă a copilului și să pună în evidență dimensiunea interculturală și pe cea a incluziunii sociale. **Mediul** trebuie astfel pregătit încât să permită copiilor o explorare activă și interacțiuni variate cu materialele, cu ceilalți copii și cu adultul (adultii).
- ➔ **Rolul familiei** în aplicarea curriculumului pentru educația timpurie incluzivă este acela de partener. Părinții ar trebui să cunoască și participe în mod activ la educația copiilor lor desfășurată în grădiniță. Implicarea familiei nu se rezumă la participarea financiară, ci și la participarea în luarea deciziilor legate de educația copiilor, la prezența lor în sala de grupă în timpul activităților și la participarea efectivă la aceste activități.

3. Arii curriculare vizate de noul curriculum

- ⇒ **Limbaj și comunicare, premise ale citit-scrisului**
- ⇒ **Științe** (incluzând cunoașterea mediului, activități matematice, educație ecologică)
- ⇒ **Arte** (incluzând activități artistico-plastice și activități muzicale)
- ⇒ **Educație fizică** (incluzând educația pentru sănătate, jocuri și activități de mișcare)
- ⇒ **Educație pentru societate** (incluzând activități de cunoaștere și dezvoltare a sinelui, cu accent pe independență, autonomie și cooperare; celebrarea diversității, cu accent pe incluziune; activități de educație rutieră, activități de educație religioasă, activități practic-gospodărești)

**Programa pentru educația timpurie
a copilului *de la 3 la 6/7 ani***

A.Domeniul DEZVOLTARE FIZICĂ, SĂNĂTATE ȘI IGIENĂ PERSONALĂ

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea coordonării mușchilor mari ai corpului pentru a se mișca și deplasa (motricitatea grosieră)

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să execute deprinderi motrice de bază: mers, alergare, săritură, cățărare	Educație fizică
2. Să urce și să coboare scările alternând picioarele	Educație pentru societate
3. Să-și reprezinte propria schemă corporală	
4. Să-și miște corpul și diferitele segmente corporale izolat sau în coordonare	

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a-și utiliza mâinile și degetele în diferite scopuri (motricitatea fină)

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să manipuleze cu ușurință obiecte mici	Artă
2. Să copieze desene geometrice sau diverse alte forme (obiecte, ființe, litere)	Limba și comunicare
3. Să utilizeze diferite materiale pentru a picta, desena sau modela	Educație fizică
4. Să scrie litere și cifre	Științe

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea capacității de a-și utiliza adecvat simțurile (văz, auz, miros, etc) pentru a interacționa cu mediul

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să reacționeze fizic, corespunzător, în funcție de stimulii din mediu	Educație fizică
2. Să demonstreze o bună coordonare oculo-motorie	Științe
3. Să conștientizeze simțurile în acțiuni	Arte
	Limba și comunicare
	Educație pentru societate

Obiectiv cadru 4: Stimularea interesului pentru a participa la activități fizice variate, în scopul menținerii sănătății și dezvoltării fizice armonioase

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să participe la diverse activități fizice: alergare, cățărare, aruncări, rostogoliri, dans, sporturi adecvate vârstei etc.	Educație fizică Educație pentru societate Științe
2. Să exerseze deprinderi motrice de bază în vederea obținerii unor calități motrice ca: viteză, îndemânare, rezistență, forță (în funcție de capacitatea fizică personală)	
3. Să participe la activități domestice care implică mișcare (aranjarea jucăriilor, adunarea rufelor, mutarea obiectelor etc.)	

Obiectiv cadru 5: Dezvoltarea capacității de a utiliza o alimentație sănătoasă variată

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să aleagă, cu ajutorul adultului, alimente care sunt considerate sănătoase	Educație fizică Științe Arte Limbaj și comunicare
2. Să își aprecieze corect porția de mâncare	
3. Să explice funcțiile benefice/ dăunătoare ale anumitor alimente pentru organismul uman	

Obiectiv cadru 6: Dezvoltarea deprinderilor de păstrare a sănătății și a igienei personale

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să demonstreze independență în igiena personală	Educație fizică Educație pentru societate

Obiectiv cadru 7: Dezvoltarea unor abilități de protecție față de obiecte și situații periculoase

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să înțeleagă diferența dintre atingere sigură și atingere periculoasă	Educație fizică
2. Să recunoască simboluri care indică pericol și să îl evite	Științe
3. Să identifice adulții care pot fi utili în situații periculoase	Limbaj și comunicare Educație pentru societate

Obiectiv cadru 8: Dezvoltarea capacității de a conștientiza și înțelege regulile de securitate personală

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să respecte regulile de comportare pe stradă, în transportul public și în alte spații publice	Educație fizică Științe Educație pentru societate
2. Să înțeleagă și să anticipeze consecințele nerespectării regulilor	Limbaj și comunicare
3. Să traverseze strada în condiții de siguranță	

B. Domeniul DEZVOLTARE SOCIO-EMOȚIONALĂ

B 1 Subdomeniu Dezvoltare psihosocială

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de a interacționa cu adulții cunoscuți

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să se despartă cu ușurință de adulții cu care este obișnuit în situațiile a căror motivație este justificată (cât timp merge la grădiniță, când merge într-o tabără școlară, când părinții lipsesc, motivat, o perioadă dată etc.)	Limbaj și comunicare Educație pentru societate
2. Să își exprime afecțiunea față de adulții cu care este obișnuit	Educație fizică

3. Să răspundă la formulele de salut folosite de adulți	
4. Să interacționeze cu ușurință cu adulții familiari din comunitate	
5. Să manifeste încredere și relații pozitive față de adulții din anturaj	
6. Să ceară ajutorul adultului când are nevoie	

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a interacționa pozitiv cu alți copii, îndeosebi cu cei de vârstă apropiată

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să inițieze o activitate specifică vârstei împreună cu un alt copil	Limbaj și comunicare Educație pentru societate
2. Să se împrietenească și să mențină prietenia cu cel puțin un copil	
3. Să rămână cu grupul și să nu meargă cu persoane necunoscute	
4. Să interacționeze din proprie inițiativă în contexte diferite cu copiii apropiați ca vârstă	
5. Să ofere și să ceară ajutor altor copii atunci când contextul o impune	

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea abilității de a recunoaște, accepta, aprecia și de a respecta asemănările și deosebirile dintre oameni

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să se joace împreună cu copiii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite, etniei sau performanțelor (copii cu CES)	Educație pentru societate Limbaj și comunicare Științe Arte
2. Să formuleze întrebări despre familia, etnia, limba vorbită, cultura, caracteristicile fizice ale celorlalți	
3. Să identifice asemănări și deosebiri dintre persoane după diferite criterii	
4. Să observe că aceeași persoană poate avea mai multe roluri sociale (de ex.: mama poate fi sora cuiva, este soția tatălui, este contabil la locul de muncă, vecină cu cineva cunoscut etc.)	

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea capacității de a respecta regulile și de a înțelege efectele acestora

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să urmeze din proprie inițiativă reguli simple	Educație pentru societate
2. Să își aștepte rândul în diverse situații	Limbaș și comunicare
3. Să fie capabil să folosească jocul pentru a explora, exersa și înțelege rolurile sociale	Educație fizică
4. Să anticipeze ce urmează în programul zilnic	
5. Să-și adapteze comportamentul în funcție de regulile diferitelor situații	
6. Să participe la activitățile în grup organizate de adulți	

Obiectiv cadru 5: Dezvoltarea capacității de a-și asuma responsabilități, de a negocia și participa la luarea deciziilor

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să utilizeze diferite strategii pentru a participa la un joc	
2. Să aplice diferite strategii pentru a rezolva adecvat problemele individuale sau de grup	Educație pentru societate Limbaș și comunicare
3. Să negocieze cu alții copii rezolvarea unei situații, cu sau fără ajutorul adultului	
4. Să ia în considerare dorințele și nevoile altor copii	
5. Să accepte responsabilități și să le respecte	
6. Să ia decizii simple cu minimă supervizare din partea adultului	

Obiectiv cadru 6: Dezvoltarea capacității de a coopera cu ceilalți

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să se alătore unui grup de copii care desfășoară o activitate de joc sau de învățare	Educație fizică
2. Să se conformeze deciziilor de grup	Științe

3. Să își ofere voluntar ajutorul	Arte
4. Să îndeplinească o sarcină care contribuie la atingerea unui scop comun	Limbaj și comunicare Educație pentru societate

Obiectiv cadru 7: Dezvoltarea abilității de a manifesta empatie față de alte persoane

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să manifeste empatie față de suferința fizică sau emoțională a altor copii	Educație pentru societate
2. Să aline copiii de vârstă apropiată, alți membri ai familiei sau prieteni	Limbaj și comunicare
3. Să exprime emoții și sentimente față de personaje din povești	Arte
4. Să recunoască și să vorbească despre emoțiile celorlalți	

B.2. Subdomeniul Dezvoltare emoțională

Obiectiv cadru 8: Dezvoltarea capacității de a se percepe, în mod pozitiv, ca persoană unică, cu caracteristici specifice

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să-și spună corect numele și prenumele	Educație pentru societate Limbaj și comunicare Științe
2. Să folosească corect pronumele	
3. Să descrie membrii familiei sale	
4. Să comunice celorlalți informații despre sine	
5. Să cunoască ziua, luna, orașul, țara în care s-a născut	
6. Să manifeste încredere în sine	

Obiectiv cadru 9: Dezvoltarea capacității de a-și adapta trăirile și emoțiile

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să-și controleze emoțiile, inițial cu ajutorul adultului	

2. Să facă față unor sarcini dificile fără să manifeste frustrări foarte mari	Educație pentru societate
3. Să aștepte până i se acordă atenție sau o recompensă	Limbaș și comunicare
4. Să-și controleze în special impulsurile, sentimentele și emoțiile negative	
5. Să-și modifice expresia și comportamentul în funcție de situație	

Obiectiv cadru 10: Dezvoltarea capacității de a recunoaște și de a-și exprima adecvat o varietate de emoții

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să asocieze emoțiile cu cuvinte și expresii faciale	Educație pentru societate
2. Să-și exprime emoțiile prin joc și prin activități artistice	Limbaș și comunicare
3. Să comunice celorlalți, în mod adecvat, emoțiile și trăirile sale	Arte
4. Să reacționeze emoțional într-o manieră adaptativă și flexibilă în contexte fizice și sociale diferite	

C. Domeniul DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, COMUNICĂRII ȘI A PREMISELELOR CITIT-SCRISULUI

C.1. Subdomeniul Dezvoltarea limbajului și a comunicării

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de a asculta în scopul înțelegerii limbajului

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să demonstreze înțelegerea vocabularului uzual prin adecvarea răspunsului	Limbaș și comunicare
2. Să dobândească informații prin ascultarea cu atenție a mesajului	Științe
3. Să asculte cu plăcere povești spuse sau înregistrate pe diferite suporturi magnetice	Educație fizică
4. Să participe activ la discuțiile dintr-un grup, ascultând și intervenind în conversație	Educație pentru societate

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a înțelege semnificația limbajului vorbit

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să demonstreze un grad mare de înțelegere și participare în conversații	Limbaj și comunicare
2. Să demonstreze înțelegerea unei secvențe de instrucțiuni simple și să le aplice	Educație fizică
3. Să răspundă la întrebări folosind limbajul verbal	Educație pentru societate
4. Să povestească un eveniment sau o poveste cunoscută respectând succesiunea evenimentelor	Științe

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea capacității de a comunica eficient

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să relateze întâmplări din experiența zilnică	Limbaj și comunicare Educație pentru societate Educație fizică Științe Arte
2. Să răspundă cu explicații la întrebarea „De ce?”	
3. Să utilizeze propoziții dezvoltate pentru a comunica nevoi, idei, acțiuni, sentimente	
4. Să transmită corect un mesaj	
5. Să exprime o idee prin mai multe modalități	
6. Să adreseze întrebări de informare și clarificare și să răspundă la întrebări	

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea capacității de a se exprima corect din punct de vedere gramatical

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să utilizeze pluralul corect și sistematic în vorbirea curentă	Limbaj și comunicare
2. Să utilizeze corect pronumele personale	Educație pentru societate
3. Să utilizeze adverbe de timp	Educație fizică
4. Să utilizeze propoziții dezvoltate, pentru a descrie acțiuni, evenimente curente, oameni, locuri	Științe

5. Să utilizeze prepozițiile în limbajul curent	Arte
6. Să utilizeze în vorbire acordul de gen, număr, persoană, timp	

Obiectiv cadru 5: Dezvoltarea capacității de a-și extinde progresiv vocabularul

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să adreseze frecvent întrebările De ce?, Unde?, Când?	Limba și comunicare
2. Să utilizeze cuvinte pentru a evalua acțiuni sau situații	Științe
3. Să utilizeze o gamă variată de cuvinte și expresii pentru a exprima sentimentele și trăirile proprii și ale altora	Educație pentru societate Arte
4. Să utilizeze treptat sinonime, antonime, omonime	Educație fizică
5. Să denumească obiecte care nu se află în câmpul vizual	
6. Să utilizeze în vorbire cuvinte noi, creații verbale proprii	

C.2. Subdomeniul: Dezvoltarea premiselor citit-scrisului

Obiectiv cadru 6: Dezvoltarea interesului pentru carte

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice și să prezinte cartea favorită	Limba și comunicare
2. Să exprime interes pentru ascultarea și discutarea unor genuri literare diferite	Științe
3. Să recunoască o carte după imaginea de pe copertă și să numească titlul și autorul acesteia	Arte Educație pentru societate
4. Să comunice celorlalți copii despre ce a aflat din cărți	
5. Să demonstreze că știe cum să utilizeze și să păstreze cărțile	

Obiectiv cadru 7: Dezvoltarea interesului pentru citit

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
--	--

1. Să citească cuvinte cunoscute de pe diverse etichete aflate în sala de grupă sau în alte locuri publice	Limbaj și comunicare Științe Arte Educație pentru societate
2. Să răsfoiască singur o carte	
3. Să diferențieze un text în proză de unul în versuri	
4. Să stea și să asiste în momentele de lectură fără să deranjeze și să rămână până la final	
5. Să manifeste interes pentru cărți privind diferite aspecte ale vieții	

Obiectiv cadru 8: Dezvoltarea capacității de a identifica diferite sunete ale limbii

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice sunetele inițiale și finale ale unui cuvânt, cu sau fără ajutor	Limbaj și comunicare Arte Științe
2. Să conștientizeze că mai multe cuvinte încep cu același sunet	
3. Să aleagă imagini cu obiecte care încep cu același sunet	
4. Să articuleze adecvat anumite sunete, toate vocalele și majoritatea consoanelor	
5. Să despartă cuvinte în silabe, cu sau fără ajutor	

Obiectiv cadru 9: Dezvoltarea capacității de a pune în corespondență simboluri abstracte cu sunete

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice literele cuprinse în propriul nume, cu sunetele specifice	Limbaj și comunicare Arte
2. Să asocieze unele sunete cu litera corespunzătoare și cu forma ei scrisă	
3. Să recunoască litere mari/mici de tipar și să le pună în corespondență cu sunetul asociat	

Obiectiv cadru 10: Dezvoltarea capacității de a aprecia și de a utiliza limbajul scris și tipăritura în fiecare zi

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
--	--

1. Să înțeleagă faptul că limbajul scris are forme diferite	Limbaj și comunicare Științe Arte
2. Să recunoască coperta, prima și ultima pagină a unei cărți	
3. Să identifice mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri în diferite contexte	
4. Să recunoască literele și să facă diferența dintre acestea și cifre	
5. Să recunoască direcția de citire și scriere a unui mesaj	

Obiectiv cadru 11: Dezvoltarea capacității de a utiliza mesajele scrise/vorbite în scopuri variate

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice și să utilizeze o varietate de materiale tipărite	Limbaj și comunicare Arte Științe
2. Să înțeleagă rolul tipăriturii	
3. Să identifice mesaje scrise în familie sau în sala de grupă	
4. Să utilizeze imaginile ca sursă de informație	

Obiectiv cadru 12: Dezvoltarea capacității de a utiliza diferite modalități de comunicare grafică

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să-și corecteze poziția corpului în timpul scrisului și poziția foii față de propriul corp	Limbaj și comunicare Arte Științe
2. Să respecte conturul imaginilor și să coloreze în interior	
3. Să reprezinte povești și experiențe personale prin desene	
4. Să utilizeze o varietate de instrumente de scris pentru a experimenta scrisul	
5. Să copieze numele propriu, cuvinte familiare	
6. Să înțeleagă conceptul de scriere pentru comunicarea unei informații sau a unui mesaj	

D.Domeniul DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ȘI CUNOAȘTEREA LUMII

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea capacității de conștientizare a relației cauză-efect

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice obiecte care influențează sau au efect asupra altor obiecte	Științe
2. Să explice efectele unor acțiuni simple asupra unor obiecte	Limbaj și comunicare
3. Să realizeze experimente pentru a descoperi relația cauză-efect prin acțiunea unor factori asupra obiectelor	Educație pentru societate

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea capacității de a observa, compara și evalua experiențe, acțiuni, evenimente

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să demonstreze înțelegerea noțiunilor „la fel” și „diferit”	Științe
2. Să grupeze obiecte după cel puțin un criteriu	Limbaj și comunicare
3. Să utilizeze cuvinte care indică o comparație	Educație fizică
4. Să identifice unele caracteristici în funcție de care se pot face comparații (mărime, formă, culoare etc)	

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea capacității de a utiliza experiențele anterioare pentru a construi noi experiențe

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să utilizeze în activități noile cuvinte și informații dobândite	Limbaj și comunicare
2. Să utilizeze informațiile dobândite în contexte diferite	Științe
3. Să explice o situație nouă sau o problemă pornind de la experiența sa anterioară	Arte Educație pentru societate

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea capacității de a găsi multiple răspunsuri/soluții la întrebări, situații, probleme și provocări

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să încerce diferite modalități de soluționare a unei probleme și să aleagă una dintre ele	Științe
2. Să se reorienteze în soluționarea unei probleme când intervine un element nou	Limbaj și comunicare
3. Să lucreze în grup pentru soluționarea unei probleme, utilizând strategiile dezvoltate de grup	Arte Educație fizică Educație pentru societate

Obiectiv cadru 5: Dezvoltarea capacității de a utiliza numerele și numerația în contexte variate, adaptate vârstei și interesului lor de cunoaștere

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să înțeleagă că numerele desemnează cantitatea	Științe Limbaj și comunicare Arte
2. Să utilizeze numerele și numărul în activități cotidiene	
3. Să recunoască, să numească și să scrie cifre	
4. Să numere 10 obiecte prin corespondență 1 la 1	
5. Să facă estimări ale cantității utilizând, inițial, aprecierea globală (mult-puțin) și, ulterior, numerele	
6. Să utilizeze numere și operații simple (adunare și scădere cu 1-2)	

Obiectiv cadru 6: Dezvoltarea capacității de a utiliza caracteristici ale obiectelor precum: mărime, formă, greutate, înălțime, lungime, volum, în contexte variate, adaptate vârstei și intereselor lor de cunoaștere

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să desfășoare acțiuni care dezvoltă vocabularul referitor la lungime și greutate	Științe
2. Să utilizeze instrumente de măsurare	Limbaj și comunicare

3. Să facă estimări privind mărimea, lungimea, greutatea	Arte Educație fizică
--	-------------------------

Obiectiv cadru 7: Dezvoltarea capacității de a identifica și a denumi forme ale obiectelor

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să identifice diferite forme geometrice (cerc, triunghi, pătrat, eventual dreptunghi)	Științe Limbaj și comunicare Arte
2. Să compare mărimea și forma obiectelor	
3. Să ordoneze formele de același fel de la cea mai mică la cea mai mare	
4. Să recunoască forme în mediul înconjurător	
5. Să combine formele geometrice cunoscute deja pentru a realiza alte forme	

Obiectiv cadru 8: Dezvoltarea capacității de a realiza operații de seriare, grupare, clasificare și măsurare a obiectelor

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să ordoneze obiectele în funcție de o caracteristică (formă, mărime, culoare etc.)	Științe Limbaj și comunicare Arte
2. Să grupeze obiectele cotidiene care au utilizări comune	
3. Să sorteze obiectele în categorii, clasificându-le și comparându-le în funcție de un criteriu (mărime, culoare, greutate etc.)	
4. Să creeze și să descrie o formă, un algoritm etc.	

Obiectiv cadru 9: Dezvoltarea capacității de a obține informații despre mediul înconjurător și lumea vie prin observare, manipulare și investigare a mediului

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să-și extindă cunoștințele despre mediul înconjurător	Științe
2. Să participe la experimente simple împreună cu un adult și să descrie ce a observat	

3. Să dobândească informații despre mediu prin utilizarea simțurilor, inițierea de experimente, procese de observare.	Limbaj și comunicare Arte
---	------------------------------

Obiectiv cadru 10: Dezvoltarea capacității de a utiliza instrumente și metode specifice pentru investigarea mediului

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să utilizeze instrumente standard și aparate simple pentru a investiga mediul	Științe Limbaj și comunicare Arte
2. Să observe și să discute despre proprietăți comune, diferențe, comparații între obiecte, fenomene	
3. Să colecteze informații și să le înregistreze prin mijloace variate (desene, grafice, fotografii, mărturii narative)	

Obiectiv cadru 11: Dezvoltarea capacității de a observa și descrie caracteristici ale lumii vii

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să observe transformarea plantelor	Științe Limbaj și comunicare Arte
2. Să sorteze ființele vii și plantele după mediul de viață sau caracteristici	
3. Să clasifice și să denumească clasele de obiecte	
4. Să utilizeze un vocabular care include denumirea unor principii științifice care explică procesele din lumea vie	
5. Să pună întrebări și să ofere explicații privind modul în care cresc, se dezvoltă și interacționează ființele vii	
6. Să descrie și să compare nevoile de bază ale ființelor vii	

Obiectiv cadru 12: Dezvoltarea capacității de a observa și descrie caracteristici ale Pământului și Cosmosului

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să descrie caracteristicile elementelor mediului	Științe Limbaj și comunicare
2. Să descrie importanța apei, aerului pentru viață și a modalităților de protecție pentru a evita poluarea lor	

3. Să observe mișcarea corpurilor cerești (soare, lună)	Arte Educație fizică
4. Să folosească corect ca unități de timp momentele zilei, zilele săptămânii, anotimpul	
5. Să descrie caracteristicile anotimpurilor	
6. Să identifice și să diferențieze forme de relief, tipuri de ape	
7. Să cunoască și să utilizeze corect zilele săptămânii în succesiune, să știe lunile anului	

Obiectiv cadru 13: Dezvoltarea capacității de a observa și descrie omul ca parte a lumii vii și ca ființă socială

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să participe la întreținerea și îngrijirea mediului fizic apropiat	Științe Limbaj și comunicare Arte Educație pentru societate
2. Să cunoască caracteristicile omului ca ființă vie	
3. Să demonstreze conștientizarea schimbărilor care se produc în sine (copilul crește, plantele au un ciclu de viață)	
4. Să cunoască condițiile specifice ale vieții umane și semnificația lor	
5. Să participe la îngrijirea și protecția mediului	
6. Să conștientizeze existența tehnologiei și a modului în care aceasta îmbunătățește sau afectează viața	

E. Domeniul CAPACITĂȚI ȘI ATITUDINI ÎN ÎNVĂȚARE

Obiectiv cadru 1: Dezvoltarea interesului și a curiozității față de lucruri noi

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să adreseze celor din jur întrebări pentru a afla lucruri noi	Științe Limbaj și comunicare Educație pentru societate
2. Să experimenteze materiale noi și combinații noi de materiale	
3. Să formuleze frecvent întrebarea „De ce?” pentru a înțelege lumea înconjurătoare	

4. Să-și contureze incipient domenii de interes	Educație fizică
5. Să caute informații noi legate de domeniile care îl interesează	Arte

Obiectiv cadru 2: Dezvoltarea inițiativei în interacțiuni și activități

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să găsească și să utilizeze materiale pentru a pune în practică o idee	Științe
2. Să aleagă o activitate adecvată intereselor sale	Limbaj și comunicare
3. Să inițieze jocuri și activități cu alte persoane, copii și adulți	Arte Educație pentru societate Educație fizică

Obiectiv cadru 3: Dezvoltarea capacității de a continua realizarea unei sarcini, chiar dacă întâmpină dificultăți

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să se concentreze pe sarcini care îl/o interesează	Științe
2. Să persiste în realizarea unei sarcini chiar dacă nu a reușit	Limbaj și comunicare
3. Să planifice o activitate din 3-4 pași și să o realizeze	Arte
4. Să realizeze o sarcină revenind asupra ei în intervale diferite de timp	Educație pentru societate Educație fizică

Obiectiv cadru 4: Dezvoltarea creativității în activitățile zilnice

Obiective de referință - Copilul va fi capabil:	Arii curriculare preponderent implicate
1. Să sugereze teme pentru jocul simbolic și pentru jocurile de rol	Științe
2. Să-și exprime ideile prin activități artistice, construcții, muzică sau mișcare	Limbaj și comunicare
3. Să aducă elemente noi în activități cunoscute	Arte

4. Să inventeze jocuri și activități noi

Educație pentru societate

Educație fizică

Bibliografie

- *** *Educația timpurie în România*, UNICEF, IOMC, CEDP, Editura Vanemonde, București, 2002.
- *** Legea 84/1995, cu modificările ulterioare.
- *** Legea Creșelor Nr.236 /2007.
- *** *O lume demnă pentru copii* (Documente asumate la Sesiunea Speială dedicată copiilor a Organizației Națiunilor Unite, București, UNICEF, 2003.
- *** *Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului preșcolar* (2000)
- *** *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, UNICEF, 2008.
- *** *Starting Strong. Curricula and Pedagogies in Early Childhood Education and care. Five Curriculum Outlines*, Directorate for Education, OECD, 2004
- *** *Strategia MECT privind educația timpurie* (2006)
- *** *Strong Foundation. EFA Global Monitoring Report 2007*, Early Childhood and Education, UNESCO 2006.
- *** *Convenția Națiunilor Unite a Drepturilor Copilului*, UNICEF, 2006.
- *** *Preschool Education in the European Union. Current thinking and provision*, ECSC-EC-EAEC, Brussels, Luxembourg, 1995.(trad. în limba română, Agenția Națională Socrates Unitatea Eurydice, 1997).
- *Anghelescu, Carmen*, Bebelușul este o persoană, Ed.Humanitas, București, 2001.
- *Bennett, J.*, Curriculum in Early Childhood Education and Care, UNESCO Policy Brief on Early Childhood, No.26, September 2004.
- *Bowlby, J., Ainsworth, Mary*, Maternal care and mental health, WHO, Copenhagen 1959.
- *Clark, M.Margaret* (coord.) Early childhood education and care: policy and practice, SAGE Publication, London, 2007.
- *DeMause, L.*, The evolution of childhood, Foundation Psychohistory, NY, 2007.
- *Dombo, Amy Laura, Trister Dodge, Diane*, The creative Curriculum for Infants and Toddler, Teaching Strategies, Washington, D.C., 2001.
- *Godwin, Annabelle, Shrag, Lorrain*, Setting up for infants and toddler care, NAYEC- Washington, D.C. 1996.
- *Ionescu, Mihaela* (coord.), Situația actuală a învățământului preșcolar din România, ISE-UNICEF București, 2003.
- MEC, Programa activităților instructiv-educative din grădiniță, 1993, 2000, 2003, 2005.
- *Păun, E., Iucu, R.* (coord.) Educația preșcolară în România, Iași, Polirom, 2002.
- *Schweinhart, L.J., Weikart, D.P.*, Significant Benefits: The High/Scope Perry Preschool Study Through Age 27, Ypsilanti, Michigan, High/Scope press, 1993.
- *Seefeldt, C., Barbour, N.*, Early Childhood Education: An Introduction, Englewood Cliffs, NJ, Merrill, 1994
- *Winicott, D.W.*, The child, the family and the outside world, Pinguin Books, 1991

Au fost consultate materiale incluse pe siturile:

- www.edu.ro
- www.oecd.org/edu/earlychildhood
- www.Zerothree
- www.unicef.org
- www.anpdc.ro